

Halil İnalçık'ın Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunu Aydınlatan Bilimsel Araştırmaları

Yusuf Oğuzoğlu*

Giriş

Halil İnalçık Osmanlı tarihinin çözüm bekleyen birçok meselesini taşıyan kuruluş dönemi üzerindeki çalışmalarına, devletin yaklaşık bir buçuk asır payitahtlığını yapmış Bursa'da başlamıştır (1947). Bu bağlamda Bursa sicillerini sağlıklı bir ortamda keşfetmiş, onların korunmasını sağlamıştır. Bu değerli tarih kaynağından yararlanarak yaptığı ilk çalışma Bursa'nın sosyal ve iktisat tarihini ele alan araştırmasıdır. Bilindiği gibi siciller ihtiva ettiği zengin bilgiler sayesinde hem toplumsal tarihi hem de idari düzeni ve üretim-ticaret faaliyetlerini aydınlatmaktadır. İnalçık Hoca 1949 yılında Londra'da Paul Wittek'in seminerlerinde metodolojik bir birikim kazanmış, ardından 1950'de Paris'te toplanan Uluslararası Tarih Bilimleri Kongresi'nde Braudel'in tarih dünyasını tanıma fırsatı bulmuştur. Daha sonra Barkan'ın daveti üzerine Braudel'in Türkiye'ye geldiği sırada kendisiyle tanışması önünde yeni bir tarih ufku açılmasını sağlamıştır. Halil İnalçık'ın Bursa üzerine yazdığı ilk makaleler, Osmanlıların Balkanlar'daki düzenini gözler önüne seren *Arvanid Tahrir Defteri*'ni yayımlaması, Osmanlı toprak düzenini bilimsel bir açıklamayla (çift-hane sistemi) ele alması, kaynak yetersizliği bulunan kuruluş dönemi tarih çalışmalarının nasıl bir zemine oturtulması gerektiğini tespit etmiştir.

1990 yılında yeni açılan Uludağ Üniversitesi Tarih Bölümü'nde bir bakıma kurucu öğretim üyesi olarak görev almamdan kısa bir süre sonra İnalçık Hoca'nın Chicago Üniversitesi'nden Bilkent Üniversitesi'ne döndüğünü öğrendim. Sayın hocam 1966-1970 yılları arasında öğrenim gördüğüm Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yeniçağ Tarihi Kürsüsü'nün değerli ve ünlü bir mensubuydu. İlk iki yıl haftada altı saat tutan seminerlerini heyecanla beklediğimizi hatırlarım. Hocamın beni asistan

*Prof. Dr., Düzce Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Düzce/TÜRKİYE, yoguzoglu@gmail.com ORCID: 0000-0003-0167-6283 DOI: 10.37879/9789751749987.2022.1

olarak düşündüğü ve Etnografya Müzesi'ndeki siciller üzerinde ödevler verdiği sıralarda ne yazık ki o zamanki çalışma ortamının bilimsel üretimine uygun düşmemesi üzerine birdenbire Chicago Üniversitesi'ne gitmesi, kendisinden mahrum kalmama neden oldu. Ancak sayın hocam lütfedip gönderdiği mektuplarında hep görüş ve öğütlerde bulunmuş, çıkan bazı yayınları da göndererek benim bilim dünyasından kopmamamı sağlamıştır.

(Prof. Dr. Halil İnalçık'ın Osmanlı Devleti kuruluş dönemine dair önemli üç çalışmasına burada yer verilmektedir.)

Osman Gazi: Son Araştırma Sonuçları¹

Ben Osman Gazi, Orhan Gazi ve I. Murad devrini, birkaç seneden beri yoğun olarak araştırmaktayım. Bizans kaynaklarını eskiden doğrudan doğruya kullanamıyordum. Fakat şimdi çok güzel Almanca ve Fransızca tercümeleri var. Pachymeres'in Faiyee ve Lorant tercümesi 4 cilt çok güzel. Faiyee'nin yaptığı tefsirlerde notlarında bazı hatalar var ama tercüme çok önemli. Pachymeres'i çok iyi okudum ve Osman Gazi makalelerimde göreceksiniz, bî- taraf olmaya çalıştım. Pachymeres diyor ki; Osman Gazi'yle yağma için gelen gaziler Boğaziçi'ne kadar geldiler. Yoros, yani Hyeron'a geldiler. Şimdi bizim tarihçiler için Hyeron neresi, Yoros nerede hiç üzerinde durmuyorlar. Yoros Boğaziçi'nin Karadeniz'e çıkan en önemli kalesidir. Osman Gazi zamanında akıncılar oraya kadar gelmiş. İstanbul'a giderseniz mutlaka Yoros'a gidin. Şimdi Anadolu Kavağı'na vapurla gideceksiniz, oradan bir taksi alacaksınız, yukarıya doğru çıkacaksınız. Eskiden askerî bölgeydi çıkılamıyordu. Fakat bugün turistlere açıktır, gezilebiliyor. Eski bir Bizans kalesidir, muazzam bir kale, çok büyük.

Ve Karadeniz Boğazi'nden gelen Kazak, o zaman Dinyeper'den gelen Ruslar, hücumlarını durdurmak için yapılmış. Hyeron-Yoros şu bakımdan da önemli: Bir gümrük dairesinin başlangıç noktasıdır burası. Aydın'a kadar olan, Gelibolu Yarımadası dâhil gümrük bölgesi vardı. Roma zamanına kadar uzanır. Çok önemli bir kale bu. Pachymeres diyor ki, bu Türkler Yoros'a kadar geldiler. Demek ki Osman Gazi zamanında Boğaziçi'ne kadar gelmişler. Tabii buradaki gelen Türkler Anadolu'nun içlerinden geldiler.

Başka bir şey tespit ettim, çok enteresan bir şey, bu münasebetle. Osman Gazi, Bizans İmparatorluğu ile karşı karşıya geldi, çünkü biliyorsunuz İznik'i muhasara ediyordu (Fotoğraf 1). İznik'i korumak için doğrudan

1 Halil İnalçık, "Osman Gazi: Son Araştırma Sonuçları", *Osman Gazi ve Bursa Sempozyumu Payitaht Bursa'nın Kültürel ve Ekonomik İlişkileri*, (04-05 Nisan 2005–Bursa) *Bildiri Kitabı*, Ed. Cafer Çiftçi, Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa 2005, s. 10-21

doğruya imparator, Osman Gazi'yi karşısına aldı. Demek o anda Bizans Osmanlı mücadelesi başladı. Çünkü İznik'i almak istiyor Osman Gazi. Ben bu konuda iki makale yazdım. Bu gelişmeler artık apaçık bir hakikattir. Fakat bizim tarihlerimizde Osman Gazi'nin esas hedefinin İznik olduğu hiç söylenmez. İznik Bizans'ın ikinci payitahtı. Kilise bakımından daima konsüllerin toplandığı en önemli merkezdir. O, tehlike altına düşüyor. Osman Gazi onu abluka altına aldı. İki kule yaptı. Bursa'ya da aynı şekilde iki kule yaptı. Birisi dağ başında yukarıda, diğeri de Kükürtlü'de olmak üzere iki kule yaptı. Bu bütün batı Anadolu'daki büyük şehirleri düşürmek için kullandıkları bir taktiktir. O zaman top yok. O kaleler hücumla alınmaz. Onun için tatbik edilen metot, aç bırakarak, suyunu keserek teslim olmaya zorlamak. Bütün fetihler, Rumeli'de de ilk zamanlar böyle yapıldı. Balkanlarda birçok şehirler böyle alındı. Şehir aç ve susuz kalınca, oradaki halk tekfura ayaklanıyor. Bırak bizi, nasıl olsa teslim olursak Osmanlı bizi öldürmeyecek diyorlar. Şimdi Osmanlı çok kurnaz bir politika izliyordu. Teslim olan şehirlerin halkına dokunmuyordu. Himaye ediyordu. Onun için halkı kendi tarafına çekiyor. Halkı aç bırakıyor ve kumandanlar ister istemez teslim zorlanıyordu.

Bursa fethi üzerinde Aşıkpaşazade'deki o rivayet çok otantiktir. Sözde kumandana soruyor Orhan, neden teslim oldunuz? Birkaç sebep söylüyor. Bir tanesi de açıktır. O çok otantiktir. Bütün şehirleri Osmanlılar böyle aç bırakarak teslim alıyor. Ve teslim olan halka dokunmuyorlar. Yani canına, malına, ailesine dokunmuyor ve dinlerini serbestçe icra etmelerine izin veriyorlar. Sadece büyük kiliselerini ihtiyaçtan camiye çeviriyorlar. Biliyorsunuz fethin en sembolik tarafı şudur: Bir yer fethedildiği zaman Osmanlıların ilk yapacakları, bir kiliseyi camiye çevirip ezan okumaktır. Fatih İstanbul'u aldığı zaman ilk gittiği yer neresidir? Ayasofya Camii.

Şimdi Pachymeres'ten Osman Gazi'nin esas maksadını Türk kaynağı ile karşılaştırdığınız zaman çok enteresan durumlar anlaşılıyor. Osmanlı kroniklerini mutlaka Bizans kaynakları ile karşılaştırmamız lazım. Özellikle, Gregoras'ı ve Kantakuzenos'u kullanmak lazım. Şimdi diyorlar ki biz de Bizantinist yetiştirelim, bu kaynakları tercüme edip değerlendirelim, ama manasız. İyi bir Bizantinist yetiştirmek için 20 sene lazım. Avrupa'da 500 senelik bir Bizantinist çalışma geleneği var. XVI. Asırdan itibaren orada başlamışlar. Latinceye tercüme etmişler. Ve bugün Batı dillerine tercüme ediliyor Yunan kaynakları. Kantakuzenos ve Gregoras'tan sonra Bizans tarihinde bir boşluk var. Onlar gibi bir kaynak yok artık. Ta ki Dukas, Franches ve Halkokondiles'e kadar. Onlar çok sonra. Onlar da daha çok

Türk-Rum tarihini ortaya koyuyorlar.

Şimdi bulduğum çok enteresan bir şeyi size anlatayım. Bu zannederim bir keşiftir. Onun üzerinde durmak lazım. Osman Gazi'nin hedefi İznik'i almaktı. Çünkü aynı tarihlerde güneyde büyük Bizans şehirleri düşmekte. Pirgos (Birgi) düşüyor, Ephesus (Efes) düşüyor; büyük şehirler bunlar. Osman Gazi de aynı maksatla hareket ediyor ve en önemli Bizans şehrine, İznik'e yoğunlaşıyor. Bizim tarihleri okursanız, Bizans tarihlerinde yok bu; Aşıkpaşazade'de var, Aşıkpaşazade Tarihi çok sonra yazılmış, ama oradaki rivayet Orhan devrine kadar gidiyor. Neden? Diyor ki Aşıkpaşazade'de, Orhan'ın imamı İshak, oğlu Yahşi Fakih'e anlattı, Yahşi Fakih de XIV. asrın başlarında tarihini yazdı. Yıldırım Bayezid'e kadar, Aşıkpaşazade "ben Yahşi Fakih'i Geyve'de buldum, ben aldım bu kitabı okudum" diyor. Demek ki bizim Aşıkpaşazade'deki rivayetler, Orhan'ın imamına kadar gidiyor. Ve çok otantik, güzel bilgiler. Neden? Çünkü Orhan'ın imamı herhâlde yaşlı bir insandı. Yaşlı olduğuna göre Osman Gazi zamanını da biliyordu, değil mi? Onun için Osman hakkındaki bu rivayeti, İshak Fakih dolayısıyla o zamana kadar irca edebiliyoruz.

Evvla kaynak tenkidini bu noktada iyi tespit etmek lazım. Demek ki Aşıkpaşazade'de Osman Gazi'ye ait çok otantik bilgiler olabilir. Buradan hareket ederek Osman Gazi'nin iki Sakarya seferi var: Biri 1304'te. Osman Gazi'nin İznik ablukası ne zaman? 1302'de. 1304'te Sakarya'ya bir seferi var. Ertesi sene, 1305'te Sakarya'ya ikinci bir seferi var. Uzunçarşılı'ya bakarsanız, sefer yapıldı, ama hangi maksatla? Önemli bir maksat var bu iki seferde. Osman Gazi nereleri fethediyor? Sakarya'nın bir kıvrımı var, İznik'e çok yakın. Doğu'dan gelen bütün yollar Lefke, Geyve ve Mekece'den geçiyor. Osman Gazi nereleri fethediyor? İşte bu üçünü fethediyor. Geyve, Lefke ve Mekece. Maksat İznik'i doğudan ve kuzeyden tecrit etmek. Çünkü Sapanca üzerinden bir Bizans ordusu Geyve boğazından geçip İznik'e gelebilir. Yahut doğuda tekfurlar var, Sakarya Nehri boyunca. Daha Bolu, Mudurnu filan alınmamış. Orada Bizans kuvvetleri var. Demek onlar Bizanslıların yanına gelebilir. İkinci sefere kendisi gitmiyor, Orhan'ı kumandanlarla gönderiyor. Bizim eski rivayetlerde, Yahşi Fakih rivayetlerinde diyor ki, Köse Mihal, Akçakoca'yı yanına verdi, çünkü Orhan o zaman genç bir adam. Ve bu tanınmış alplarla beraber Orhan'ı gönderdi diyor. Orhan gittiği zaman Akhisar'ı karargâh olarak seçti. Diyor ki, senin fethetmek istediğin yer benim 1304 seferinde fethedemediğim Karaçepuç ve Karatigin kalelerini almaktır. Bu iki enteresan toponimi bize çok şey anlatıyor. Yani İznik'in esas hedef olduğu anlaşılıyor.

Karatigin nerededir biliyor musunuz? İznik'in 4 km. doğusunda büyük bir ova var. Oradan besleniyor İznik şehri. Ve su yolları, Roma zamanından beri içecek suları yeraltından dağlardan geliyor. Orayı kesersen İznik düşer. Osman Gazi'nin Orhan'a verdiği hedef Karatigin'i almak. Karaçepuç nerede? Karaçepuç de Geyve Boğazı'nı tutan bir kale. Şimdi Osman Gazi'nin maksadı gayet açık: İznik'i düşürmek. İznik ablukasıdır yani bu seferlerin maksadı. Fakat 1302'de Osman Gazi İznik'i ablukaya giderken, ilk seferde, gerisini emniyete almak istiyor. Çünkü Yenişehir Bursa ovasındaki tekfurların tehdidi altında. Oraya çıktığı zaman, İznik'e, Yenişehir'e arkadan hücum edebilirler, ricat yolunu kesebilirler. Onun için 1302'de İznik'e gitmeden önce Dimbos'a bir sefer yapıyor. Dimbos Boğazı'nı, buraları gezmenizi çok isterim. Ben bir yaz bütün bu bölgeyi dolaştım. Benim gibi Clive Foss, Le Forre gibi Bizantinistler gezdiler buraları, fakat Türklerden kimse gitmedi. Bu fakir (ben), Uludağ Üniversitesi hocalarıyla (Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu) oraları dolaştı. Dimbos çok enteresandır. Orada derin bir vadidedir. O boğaz Yenişehir ovasını Bursa ovasından ayıran derin bir darboğazdır. O boğaza kim hâkim olursa iki ovaya da hâkim olabilir. Yenişehir ovası Köprühisar'a kadar düz, muazzam bir ovadır. Tabii Bursa ovasını da biliyorsunuz, ama bu iki ovayı birleştiren şey Dimbos geçididir.

İznik'ten döndükten sonra Osman Gazi'nin ikinci büyük seferi nerededir biliyor musunuz? Bu Dimbos muharebesidir. Herhâlde İmparator'dan aldıkları emirle bu bölgedeki bütün tekfurlar Bursa, Kestel, Kite, Atranos (bugün Orhaneli) dedikleri yer, bu 4 tekfur toplanıp Dimbos'a geliyorlar. Hatta Dimbos'u geçiyorlar, Yenişehir ovasında Koyunhisar'a kadar geliyorlar. Osman Gazi onları burada karşılıyor ve püskürtüyor. Geçidi ele geçirdikten sonra bütün Bursa ovası, Apollont'a (Uluabad) kadar ayaklarının altında. O zaman akıncılar Apollont gölüne kadar yayılıyorlar. O zaman Bursa'yı, İznik'te yaptığı gibi aç bırakmak için iki kule yapıyor. Bu kulelerin biri şehrin kuzeyinde. Bugün Çobanbey türbesinin olduğu yerde. Çobanbey aslında Osman Gazi'nin oğullarından biridir. Orada Balabancık, kuvveti yerleştiriyor. Güneyde Kükürtlü'de. Bizans'tan, yani, ovadan gelen yol Kükürtlü'den, Çekirge'den geçer. Oraya Aktimur'u kumandan olarak yerleştiriyor. Diyeceksiniz ki Osman Gazi'nin emrinde o taştan kuleleri yapacak mimarlar yok. Kara Mustafa Paşa'nın kaplıcasına inerseniz görürsünüz, büyük bir duvarı hala duruyor. Onun üzerindeki tepede yapıyor kuleyi. Bursa'yı İznik gibi iki kuleyle muhasara ediyor.

Bu kuleleri nasıl yapıyor Osman Gazi. Rumlarla iş birliği yapıyorlar. Rum taşçıları kullanıyor. Balabancık'ta üst tarafları yıkılmıştır, ama

duvarları duruyor. Üzerine mektep yapılmış. Tam bir örneğini biz başka bir yerde görüyoruz. Göksu Irmak'ın üzerinde Kuleler diye bir mevki var. İki kule var. Olduğu gibi duruyor bugün. Muazzam iki kule. Büyük değil. Kırk elli veya yüz kişi alabilir, öyle bir kule. Osman Gazi'nin Rum ustalara yaptırdığı kulelerin örnekleri bugün duruyor. Biliyorsunuz onu fotoğraflarıyla da neşrettim İznik makalemde. Demek ki oraya iki kule yapmış.

İbn Battuta'yı okursanız, İbn Battuta ne zaman geliyor Osmanlı Beyliği'ne? 1334'te. Artık tarihi kesinleşti. Geldiği zaman kendisine diyorlar ki, bu Orhan'ın babası Osman, yirmi sene İznik'i muhasara etti. Bu işte "contemporary" bir kaynak ve Aşıkpaşazade'yi teyit ediyor. Ama dikkat edin, şehri alamadığı için Aşıkpaşazade de es geçiyor. Bu İznik muhasarasından bahsetmez Aşıkpaşazade. Kim bahseder? Anonimler.

Bütün teferruatıyla anlatır. Aşıkpaşazade niye yazmadı, çünkü netice alınmadı. Orhan zamanında netice alındı. Aşıkpaşazade'ye tam olarak güvenilmez. Bütün diğer kaynaklarla mukayese ederek kullanacaksınız.

Ben İznik muhasarasını anonimlerde buldum. Tam Pachymeres'i karşılıyor. Bapheus (Koyunhisar) Muharebesi hakkında Pachymeres'teki bütün bilgiler aynen tutuyor. Çok enteresan. Demek ki Bizans kaynaklarıyla Osmanlı kaynaklarını tenkidî bir şekilde kullanınca bu kaynaklar bize çok objektif tarihi bilgiler veriyor. Şimdi Osman Gazi tarihini biliyoruz. Osman Gazi, Bilecik'i fethettikten sonra merkezini Eskişehir'den Yenişehir'e nakletti. Yeni bir şehir kurdu. Evler yaptırdı. Osmanlı fetihleri daima bir uç tesisıyla oluyor. Yenişehir'i bir uç yaptı. Bursa'ya da Dimbos Boğazi'nden geçerek gidersiniz. Bu uçta demek ki sonra gördüğümüz uçların bir örneğini görüyoruz. Osman Gazi zamanında Yenişehir bir uç merkezidir. Ailesini nerede bırakıyor? Bilecik'te. Ve Yenişehir'e yerleştikten sonra doğrudan doğruya Bizans İmparatorluğu'nu karşısına alıyor. Daha önce tekfurlarla savaşıyor. Önceki savaşları hep mahalli tekfurlarla. Bilecik tekfuru, Karacahisar tekfuru vb. Fakat şimdi, Yenişehir'e girince, Bitinya'nın iki büyük şehri İznik ve Bursa tehlike altına düşünce, o zaman Bizans orduları harekete geçiyor.

Muzalon var biliyorsunuz Bapheus Muharebesinde. Buradan başka enteresan bir şey dikkatimi çekti. Bu bir keşiftir. Osman Gazi Bizans İmparatoru'nun kendisine karşı bir ordu gönderdiğini işitti. Osman İznik muhasarasını bırakıp bu orduyu sahilde bugün Yalova'ya yakın, Hersek dili iskelesinde Yalova'nın doğusunda, Yalakova denilen yerde onu karşılayıp, Bizans ordusunu denize döküyor (Fotoğraf 2). İlk defa bir Bizans ve

Osmanlı karşılaşmasıdır bu. Tabii Osman'ın casusları var, imparatorun ordu göndereceğini öğreniyor. Casusların adı da Martolos. Ta o zamandan var Martoloslar. Onlar haber veriyor. Burada tespit ettiğimiz çok önemli bir nokta var. Osman Gazi o zaman geriden yardım istiyor. Biz Bizans ordusunu karşılayamayız. Onun için nereden yardım istiyor? Sahibin Karahisar'dan. Sahibin Karahisar bugün Afyonkarahisar'dır. Neden bugün Afyon biliyor musunuz? Afyon ticareti ile meşhur bu şehir. O zamanki adı Sahibin Karahisar'dır. Neden Sahibin Karahisar? Çünkü büyük Selçuklu veziri Sahib iki oğlunu yerleştiriyor. Onun bölgesidir. Afyonkarahisar Selçuklu Devleti'nin Bizans'a karşı uç merkezidir.

Bizim eski Osmanlı rivayeti diyor ki, Afyonkarahisar'dan Osman Gazi'ye kuvvet geldi. Demek ki Osman Gazi Selçuklu Devleti'nin desteğini temin etmiştir. Çünkü Afyonkarahisar Selçuklu Devleti'nin Bizans'a karşı uç merkezidir. Bu uç beyleri demek ki müşkül durumda kalınca Selçuk Devleti'ne müracaat ediyorlar. Aşıkpaşazade'de birtakım rivayetler var Selçuk Sultanyla, Alaaddin'e birtakım ilişkiler, onlar da tefsire muhtaç. Şimdi bu hikâye midir? Uydurma mıdır? Colin Imber'e göre uydurmadır. Hayır, bu uç kuvvetleri sıkışınca Selçuk Devleti'nden yardım istiyorlar. Osman Gazi demek ki Bapheus Muharebesine girmeden önce Afyon'dan asker istemiş. Ve Pachymeres'e dönelim şimdi. Pachymeres diyor ki Osman Gazi'nin etrafına büyük bir ordu toplandı. Muzalon'la gelen Bizans kuvvetleri 2000 kişi. Osman'ın kuvvetleri 5000 kişi. Anadolu'dan muazzam kuvvetler gelmiş. Arkadan gelen Türklerin maksadı; ganimet için geliyorlar. Bizans ordusunu yeneriz, ganimet elde ederiz diye gelmişler. Pachymeres'e dönelim. Ne diyor biliyor musunuz? Bapheus'tan sonra, bu gelen gaziler Yoros'a kadar gidiyorlar. Öyle bir yağma yapıyorlar ki, buradaki Hıristiyan halk İstanbul'a kaçıyor. Pachymeres diyor ki; İstanbul'a doldular, yollarda sokaklarda dileniyorlar, sefalet içindeler. Hastalık, perişan bu kaçaklar. İstanbul'a sığınmışlar. Pachymeres anlatıyor; öyle bir yağma yaptılar ki, ağaçlardaki meyveleri bile toplayıp götürdüler diyor. Demek ki bakınız, Osmanlı akınları Bizans için yıkıcı bir mahiyet kazanıyor. Halk artık ekin ekemiyor, emniyet için hisarlara, İstanbul'a kaçıyorlar. Orada hastalık ve veba salgını başlıyor. Şimdi tarafsız bir tarihçi olarak Pachymeres'in bu müşahedelerini okuyacaksınız. Ama bunu Pachymeres anlatıyor. Bizim tarihlere bakarsanız kutsal ganimet aldık değil mi? Gaza ile ganimet aldık. Öbür tarafta sefalet, felaket, hastalık. Demek ki Bizans Osmanlı ilişkilerinin başlangıç devresini böyle tesis ettik yeni baştan. Ne sayede? Osmanlı rivayetlerini Bizans kaynaklarıyla mukayese ederek değerlendirdik.

Başka ne yaptı? Zikredilen bütün yer adlarını gidip bizzat gördük var mı bu yer diye. Karaçepuç diye bir yer var mı? Var. Hüdâvendigâr defterinde anlatıyor. Mekece Zaviyesi var. En eski zaviye bu, 1324 tarihli Mekece vakfiyesi. Akhisar (İznik-Sakarya arasında) çok önemli Bizans zamanında. Bugün çok verimli bir ovadır. Orhan 1305 seferinde Akhisar'ı karargâh yapıyor, Karaçepuç ve Karatigin'i almadan. Bizans zamanında da burası, Melangia denilen bölge, Bizans İmparatorlarının Anadolu'ya yaptıkları seferlerde ordularına at temin ettikleri çok verimli bir ovadır. İstanbul'dan gelir Bizans İmparatorları, burada süvarilerine at temin ederlerdi Melangia'da. Clive Foss'un çok önemli bir makalesi var, o da bu Akhisar'ı anlatıyor. Orhan da Akhisar'ı merkez ediniyor. Bugünkü Akhisar değil, dağdadır. Ben bu araştırmalarda Karatigin'i buldum, Karaçepuç'ü buldum. Benden önce Le Forre, Clive Foss bu kaleler üzerinde araştırmalar yaptılar. Ve ancak o zaman Aşıkpaşazade'nin uydurmadığını gördüm. Karaçepuç'ü, Aşıkpaşazade İstanbul'da oturmuş tarih yazıyor, nasıl uydurabilir? Demek ki bir Karaçepuç var. Var mı acaba? Git bak gör. Karatigin var. Benden önce Clive Foss ve Le Forre Bitinya kaleleri diye araştırdılar. Karaçepuç'ün nerede olduğunu bulamadılar. Karaçepuç'ü buldum, Geyve üzerinde, bugün Çobankale (Fotoğraf 3). Geyve Boğazı'nı koruyan bir kale.

İşte Bizans tarihini yeniliyoruz. Bizantinistler ve bilhassa Colin Imber bunların hepsi hikâye diye bir kenara atıyorlar. Ama oradaki yer adlarından hareket edince ve Bizans kaynaklarıyla karşılaştırınca yepyeni şeyler buluyoruz. Mesela bakın çok önemli bir keşif yaptım. Pachymeres diyor ki, Orhan Gazi Karaçepuç'ü almak için geldiği zaman kaleyi almak için ordusunu üç bölüğe ayırdı. Birisini bir vadide pusuya sakladı. Bir bölüğünü kalenin arkasına gönderdi. Ve bir bölüğü de kendi kumandası altında doğrudan doğruya kaleye saldırdı. Tabii bu üçe ayırmak bir taktiktir. Meşhur Sırp Sındığı savaşında da aynı taktik kullanıldı. Üçe ayırdı kuvvetlerini Hacı İlbeyi. Üç taraftan saldırınca düşman şaşırıyor. Tabii ne tarafa gidecek? Bir dağınkılık oluyor. Bu bir Osmanlı taktiği. Şimdi gelelim Pachymeres'e. Pachymeres diyor ki, Katoikiya kalesini Orhan ordusunu üçe ayırarak aldı. Buradan biz neyi keşfediyoruz? Karaçepuç Katoikiya'dır. Ufak bir teferruat. Aynı taktiği Pachymeres'te de buluyoruz. Demek ki topografi, toponimi ve taktik gibi şeyler bir tarihçi için çok önemli.

Pachymeres başka çok enteresan bir şey öğretti bize. Osmanlı kaynaklarında yok. Diyor ki, Osman Gazi çok atılgan, en ön safta savaşan bir kimse. Ama bu aslında Kastamonu'daki Çobanoğullarına bağlı. Onun emrinde 1220'lerde (I. Alaeddin Keykubad zamanında), 1220-

1230 arasında, burada Hüsameddin Çoban Bey var. Kendisi uç beyidir, emirü'lümera. Çok önemli bir beydir. Yani saltanat değişmelerinde rol oynayan ve maiyetinde on binlerce Türkmen olan bir beydir. Bu Çoban Bey o kadar önemlidir ki, onun bir Kırım seferi vardır, gidip Suğdak'ı alıyor o zaman. Ticaret yolunu emniyet altına almak için. Yani Altınordu-Mısır ticaret yolu Kastamonu'dan geçer. Yani çok önemli bir beydir bu. Bunun torunu Ali Bey bu uçta. Kastamonu'dan hareket ederek Paflagonya'dan bu uç beyi Sakarya'ya kadar gelmiş, dayanmış, Bizans'ı tehdit ediyor. O zaman Bizans'ın bu bölge ile irtibatı denizden Heraklea (Karadeniz Ereğlisi) üzerinden oluyor. Heraklea 1346'da Osmanlılar tarafından alınacaktır. Şimdi burada aslında Çobanoğulları hâkim. Osman henüz önemsiz bir uç beyi. Onun gibi başka Alplar dea var. Konur Alp var, Turgut Alp var, Aykut Alp var. Osman da Alplardan biri. Fakat onların arasında sivriliyor Osman Gazi. Niçin? Onu da Pachymeres'ten öğreniyoruz. Çok güzel izah ediyor.

Çobanoğulları geriden Moğollar ve Selçuk Sultanı tarafından tehdit ediliyor. *Müsameretü'l-Abbar*'da çok tafsilatlı anlatılıyor. Moğollar nasıl geldi? Selçuk tahtına bu Kastamonu emirinin desteklediği başka bir Selçuk şehzadesi var, Selçuk Sultanı Moğol kuvvetleriyle bunlara karşı geliyor. Ve Çobanoğlu Yavlak Arslan'ı ortadan kaldırıyorlar. O zaman Kastamonu'da Candar ailesi yükseliyor. O zaman Çoban ailesinden Ali, Sakarya tarafına kaçıyor. Ve Bizans'la sulh yapıyor. Maiyetindeki bu gaziler artık ganimetten mahrum kalıyorlar. -Çobanoğulları hakkında en güzel tetkiki Yaşar Yücel yaptı. Onu mutlaka okuyun. Pachymeres'i de Fransızcasından kısmen kullanmış.- Çobanoğlu Ali, Bizans'la sulh yapınca onun maiyetindeki gaziler ganimet yok, yani Sakarya üzerinden Bizans topraklarında yağma yapamazlar, ganimet alamazlar, onun için onlar diyor Pachymeres, daha atılğan olan öteki şeflerin ve gaza yapan şeflerin hizmetine geldi. İşte Ali'nin maiyetindeki akıncılar Osman Gazi'nin hizmetine giriyorlar. Pachymeres diyor ki bu Osman Gazi çok enerjik, atılğan, gaza yapan bir kumandı. Gaziler onun hizmetine girince o kuvvetlendi diyor. Bu uçta Osman Gazi'nin talihi yükseldi.

İkincisi, Ankara'da o zamanki büyük emir Kızılbey'dir. Bugün Ankara'da Kızılbey Mahallesi var. Kızılbey mescidi var, Bu Kızılbey, Hüsameddin Çoban gibi önemli bir sipehsalar. Kızılbey'den kim bahsediyor? İbn Bibi'de var bunlar (Hüsameddin Çoban da var). Ankara çok önemli o zaman. Yani Bizans'a karşı iki büyük askerî merkez. Üçüncüsü Afyonkarahisar'da. Dördüncüsü Denizli'de. Bizans'a karşı bunlar uç merkezleri. Sonradan klasik Osmanlı şehirleri olarak gelişiyorlar. Fakat dört

büyük merkez var Bizans'a karşı. Şimdi gelelim Osman Gazi'ye. Aslında Osmanlı tarihine I. Keykubad'dan başlamamız gerekiyor. I. Keykubad'ın saltanatı 1220 ile 1235 tarihleri arasında. Çok önemli. Batı uçlarında gaza hareketlerini kuran adamdır. O Lazkaridler zamanında –bu da yeni bir buluş- bunu Longdon evvela ortaya attı. Longdon, Bizans tarafından gösterdi ki Lazkaridlerden II. Vatatzes Anadolu tarafında genişletmeye çalışıyor. Bizans artık elden gitmiş, Latinlerin elinde. Onun için gözlerini Anadolu tarafına çeviriyor. Ve birtakım hareketler var. Langdon 2–3 makalesinde Bizans tarafından çok güzel anlatıyor. Fakat Langdon'u okuduktan sonra gördüm ki, I. Alâeddin Keykubad'ın bu tarafta seferleri var 5 sene. 1225–1230 arasında Ankara'ya gelmiş, halk kendisinden köprü, cami istemiş. Ankara'daki en eski cami I. Alaaddin Camiidir. Hisardaki camidir. Alaaddin'in yaptığı köprü de (Yenimahalle yolu üzerinde, Ankara Çayı'nın geçtiği yerde) bugün duruyor, restore edilmiştir. Sonra Alaaddin buraya nasıl geldi? Sefer yolunu takip ettik. Şereflikoçhisar'dan geçmiş. Karısı orada ölmüş, orada camii ve karısının türbesi var. Daha ileriye gittim, Konya'ya doğru. Sultan Hanı'nı Alaaddin Keykubad yaptırmış. Beypazarı'nda 1225 tarihli bir Selçuk Camii var, Alaaddin Camii. Buraya gelmiş Selçuk Sultanı. Lazkaridlerle savaşmış. Bu savaşı Cahen bir Suriye kaynağından tespit ediyor (İbn Nazif). Bizanslılarla Selçuklular arasında uzun savaşlar olduğundan bahsediyor. İşte Osmanlıların, Ertuğrul'un menşei de buna dayanıyor.

Osmanlı rivayetinde çok enteresan bir kayıt var, diyor ki Ertuğrul Alaaddin'le beraber gitti, savaşta ona yardım etti, Alaaddin de ona Karacadağ eteğinde bir arazi verdi. Ankara civarında Karacadağ var mı? Ankara ile Konya arasında en büyük silsile Karacadağ silsilesidir. Oraya gittik, bir Türkmen köyü bulduk. Demek ki bu rivayetin de bir doğruluğu var. Bir kere Alaaddin'in burada Lazkaridlere karşı sefere geldiğini biliyoruz. Demek ki Alaaddin'in maiyetinde bir Türkmen grubu var. Onlara da Karacadağ'da toprak vermiş. Ve bu kim? Ertuğrul. Osmanlı rivayetine kadar geliyor. Görüyorsunuz ilk Osmanlı devletini tamamen yeniden ele almak lazım. Şimdiye kadar yazılan bütün şeyleri bir tarafa atacaksınız, yeni baştan yazacaksınız. Bu Bizans-Osmanlı ilişkilerine dair ilk dönemdir.

Şimdi Osman Gazi tarihini yeni baştan yazmak lazım. Ben araştırmalarımı şu makalelerimde ele aldım. Kaynaklarını ve delillerini orada bulacaksınız. Bir kere “Osman Gazi'nin İznik Kuşatması ve Bapheus Muharebesi” adlı makalem, sonra “Struggle for Nicea between Osman Gazi and the Byzantine” adlı makalem. Bu iki makale Osman Gazi tarihini zannediyorum yenileyecektir.

Osman hakkındaki bilgiler 1305'ten sonra birdenbire kesiliyor. Osmanlı kaynakları da Bizans kaynakları da Osman'dan bahsetmiyorlar artık. Ondan önce Bitinya'da olanlar, Bursa'nın düşmesi hatta Bilecik'in düşmesi Anglegekon'un (İnegöl) düşmesi Pachymeres'te bahsediliyor. Ama ondan sonra Gregoras'tan sonra Bizans kaynaklarında bir bilgi yok.

Orhan devri çok önemli. Orhan devri yine Bizans İmparatorluğu ile İzmit ve İznik üzerinde yoğunlaşıyor. Biliyorsunuz Osman Gazi İznik'i düşürmek için Draz Ali kulesini yapıp 100 kişiyi o kuleye koydu. Gittik baktık öyle bir yer var mı diye. Hakikaten bugün Drazali köyü var. Aşıkpaşazâde ve İdris-i Bitlisî diyor ki köyün arkasında bir de Drazali Pınarı vardır. Köyün arkasındaki kayalıktan bir pınar çıkar diyor. Gittik Drazali köyüne. Dedim burada bir pınar olacak, hakikaten köyün arkasında muazzam bir kaya ve altından pınar akıyor. Bu son makalemde oranın bir fotoğrafını da verdik. Demek ki Aşıkpaşazade Osmanlı kaynakları arasında bu kadar otantik. Ama onu kontrol etmek lâzım. Neresinde efsane var, neresinde hakiki tarihî bilgi var (Fotoğraf 4-5).

Osmanlı Kuruluş Dönemine Ait Yeni Bilgiler²

Konuşmamda, Osmanlı tarihinde hurafeleşmiş birtakım bilgilerin üzerinde durarak, gerçeklere ulaşmaya çalışacağım. Evvela; “Osman Gazi kimdir? Şahsiyeti nasıldır? Onun ilk hükûmet ve devlet merkezleri nereleridir?” şeklindeki sorular üzerinde duracağım. Ondan sonra Osmanlı hanedanının bir hanedan olarak ortaya çıkışı problemini ele alarak, bir rüyanın ve hurafeleşmiş bir rivayetin üzerinde yorumda bulunacağım. Ben özellikle bu konuları yeniden gözden geçirerek, yeni deliller, tarihi kanıtlar arayarak aydınlatmaya çalıştım. Bu çalışmalarımın sonuçlarını sizlere aktaracağım. Bunların çoğunu yazılı olarak yayımladık. Fakat esas araştırmalarım henüz çıkmamıştır. Adını bu ilçeye (Osmangazi ilçesi) veren büyük cengâver şahsiyetin, Kayı boyundan bir oymağın başı olduğunu biliyoruz. Gaza hareketine katıldı ve gaza başarıları sonunda bir beylik kurdu. Kendisi ve Osmanlı hanedanı, büyük Oğuzhan neslinden gelen Kayı boyuna mensupturlar. Osman Gazi kimdir? Heykellerdeki gibi cübbeli bir hâkim insan veya şahlanmış at üzerinde duran bir kahraman mıdır? Önce bu sorulara cevap arayalım. Osman Gazi'ye ait bilgiler veren yerli kaynaklarımız 15. asırda yazılmıştır. Ve bu dönemde büyük sultanların şanına uygun bir şecere, bir tarih, Osman Gazi'ye atfedilmiştir.

2 Halil İnalçık, “Osmanlı Kuruluş Dönemine Ait Yeni Bilgiler”, *Payitaht Bursa'da Kültür ve Sanat Sempozyumu* (07-08 Nisan 2006 – Bursa) Ed. Cafer Çiftçi, Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa 2006, s. 13–24.

Bunlar tamamen yamanmış gerçeklerdir. Âşıkpaşazâde Tarihinin 14. babında Osman Gazi; “Bu yerleri ben gazayla fethettim, benim ceddim Anadolu Selçuklu Sultanlığını kuran Süleyman Şah’tır” diyor ve ondan sonra han unvanını benimsiyor, sultan olamazdı zaten. Çünkü bu bir isyan manasına gelirdi. Anadolu’da sultanlık iddia eden beyler, Moğol Hanı yahut Selçuklular tarafından katledilmişlerdir. “Osman Gazi sultanı, sikkesi vardı, hutbe okuttu” gibi ifadelerle anlatılanların hepsi masaldır. Bu düşünceler sonradan ortaya çıkmış efsanelerdir ve on beşinci ve on altıncı asrın büyük sultanlarının kendi cetlerine yakıştırdıkları birtakım masallardan ibarettir. Osman Gazi ne bir göçebe oymağın başıdır ne de bir sultandır. İkisinin ortasında, belli bir askerî-siyasî geleneğin mümessilidir ve sıfatı Alp’tür. Kaynaklarda Alp ile Gazi terimi sinonimdir. Dikkat ediniz en eski rivayetler, Orhan’ın imamı İshak Fakih’ten geliyor. Onun oğlu Yahşi Fakih bu rivayetleri toplamış ve Âşıkpaşazâde birtakım değişikliklerle bu rivayetleri kaydetmiştir. Osman Gazi’nin arkadaşlarını sayalım: Hacı Alp, Turgut Alp, Hasan Alp, kardeşi Gündüz Alp. Demek ki uçlarda savaşılan bir Alplar grubu var. Osman Gazi de şüphesiz bir Alp’tür. Alp Orta Asya’da çok eskilere giden, bir askerî kumandan, kahraman manasındadır. Büyük sultanlar var; Alparslan, Kılıç Arslan gibi. Alp unvanı, Türk tarihinde belirli bir askerî kahramanı, bir savaşçıyı temsil eder. Çok şükür ki, Alpin Osman Gazi zamanında yapılmış tasvirî bir anlatımı var. Kırşehirli Âşık Paşa’nın *Garibnâme* adlı kitabında, yani Osman Gazi’nin çağdaşı olan bu kaynakta; “Alp olmak için dokuz şart lazımdır”, denmektedir. Bu şartlardan bazıları şunlardır: “Evvela kendisi hızlı, atı hızlı, çınar biçiminde at zırhı olan, oku, yayı, kılıcı olan”. Kılıç mukaddestir diyor. Çünkü Alplar onun üzerine yemin ederler, ant içerler. Bir yardımcısı olması lazımdır. Seferde daima kendisini kollayan, arkasında duran bir yoldaş. Osman Gazi’ninki kimdir? Köse Mihal’dır. Alpların yanında bilhassa çeşitli rivayetlerde başka bir kişi daha buluyoruz: Nöker. Alp ve nöker, bu uç bölgesindeki savaşçıları temsil eden sosyal askerî güçlerdir. Demek ki Osman Gazi bir Alp’ti. *Garibnâme*’de tasvir edildiği gibi kahramanlığı ile sivrilmiş, zırhlı bir savaşçı, tipik bir uç savaşçısı. Osman Gazi’yi böyle tasvir ettik. Çağdaş bir kaynağın ışığı altında Osman Gazi budur ve böyle bir kişiliktir.

Osman Gazi’nin şahsiyeti hakkında bu ilginç bilgilerden sonra, onun uçlardaki görevini izah edelim. Bu konuyla ilgili birkaç teori var. Gazi teşkilatı vardı yahut göçebeler ganimet için Bizans topraklarına akınlar yapıp ganimet alıp kaçıyorlardı. Bu çok genel bir tariftir. Fakat II. Murad zamanında yine çok eski bir kaynakta, İznik uç bölgesindeki savaşçıların fonksiyonunu görmekteyiz. Bizans hududunda çetin savaşlar, çetin akınlar

içinde, bir de Ahî teşkilatı var. Uç bölgesinde çok eski bir gelenek devam ettiriliyor. Bunun kanıtı olarak sizlere bir misal vereyim. Osman Gazi, 1305'te oğlu Orhan'ı kumandanlarıyla İzmit civarında Karatigin Kalesini almaya gönderiyor. Kara Tigin ismi, Aşıkpaşazade rivayetinde geçiyor. Kara Tigin, Melikşah zamanında on birinci asır sonlarında, bu bölgede ve Karadeniz sahillerinde fütuhât yapmış büyük bir Selçuklu emiridir. Bu şahsiyetin adı Osman Gazi zamanına, 1300'lere kadar o bölgede yaşamış. Demek ki iki asır onun adı bu uçlarda gelip gitmiş. Osman Gazi uç teşkilatındaki bu savaş geleneğini temsil eden zattır, bir uç beyidir. Demek ki uçlarda hep prensip olarak belli bir teşkilat, askerî teşkilat, uç teşkilatına mensup bir adam var.

Osman Gazi zamanında yazılmış başka bir çağdaş kaynak var, Pachymeres'e ait Bizans kaynağı. Osman Gazi hakkındaki kararlarımızı ve tanımlamalarımızı o kaynaktan, o kaynağa başvurarak yapacağız. Pachymeres, 1308'de biten bir tarih yazmıştır ve bir müddet sonra ölmüştür. Osman Gazi'nin çağdaşı olan bu kaynaktan, Osman Gazi tasvir ediliyor. Pachymeres, Batı Anadolu beylerini tasvir ederken onların arasında bir Atamanes'ten bahsediyor. Bu Atamanes, hiç şüphesiz Osman Gazi'dir. Onun hakkında şunları yazıyor: "Bu şehrin Osmanlı uç beyi çok enerjik, çok atılganmış denilir. Fakat onun kumandanı Kastamonu'nun beyi Çobanoğulları beyidir". Çünkü Çobanoğulları'nı Selçuklu sultanı tayin ederdi. Yani sağ kola, Karadeniz Bölgesi'ndeki uçlara, Hüsameddin Çoban'ın ailesinden bir aile hâkimdi. Fakat sonra bir iç savaş dolayısıyla Çobanoğulları gözden düştü ve Çobanoğulları'ndan Ali, Bizans hududuna kaçtı. Onun emrindeki gaziler, uç beyleri Osman Gazi'nin yanına intikal ettiler. Bu sebeple Osman Gazi, uçlarda belli başlı bir şef durumuna geldi. Bu çağdaş bir kaynağın, bir Bizans kaynağının bize Osman Gazi'nin gençliği hakkında verdiği inanılır, esaslı bilgilerdir.

Şimdi, Osman Gazi'nin siyasi sahada bir bey olarak, bir beylik kurucusu olarak nasıl ortaya çıktığını size izah etmeye çalışacağım. Pachymeres'in anlattığı gibi Osman Gazi Kastamonu uç beyleri gibi hareket ediyordu. En ileri saflarda savaşan bir Alp olarak Bizanslılarla savaşmakta idi. Osman Gazi, Eskişehir bölgesinde yaşarken orada, Karacahisar adındaki yüksek tepede bir tekfur var. Bugün hala burada Karacahisar adında bir kale var. Yerleşme sahası olmadığı için duvarları bugüne kadar gelmiş. Orada bir tekfur var ve ikinci büyük tekfur da Bilecik'te. Bu bölgedeki tekfurular erken dönemlerde Selçuklu akınlarına karşı Bizans'ı korumak için daha Manuel Komnenos döneminden itibaren bölgeye yerleştirilmişler ve kaleler

yapmışlardır. Bu kaleleri Selçuklular fethedemediler. Fakat bu tekfurular, Selçuk-Türkmen baskısı altında devamlı sultana haraç veren haraçgüzar beyler haline geldiler. Bunlar haraçgüzar olunca, Karacahisar ve Bilecik tekfurunun sahası Bizans hududuna kadar, Bilecik'ten daha öteye kadar uzanmıştır. Bilecik'e kadar olan bölge Dârü'l İslâm sayılıyordu ve kimse Karacahisar tekfuruna taarruz etmeyi düşünemiyordu. Çünkü Selçuklu sultanına bağlıydılar ve onlara bir hücum Selçuklu sultanına isyan demekti. Tekfur oradaki bütün Müslüman şehirlerine bakıyordu. Fakat Osman Gazi bir bahane buldu ve Karacahisar'ı ele geçirmeyi aklına koydu, isyan etti. Sonunda Karacahisar'ı fethetti ve ilk payitaht burası oldu. Halk buraya gelip yerleşti ve burası bir Müslüman şehri haline geldi. Osman Gazi, Tursun Fakih'e buraya kadı tayin etmek istediğini belirtir. Tursun Fakih ise; "Sen kadı tayin edemezsin, çünkü Selçuklu sultanı değilsin. Selçuklu sultanının izni lazım" demiştir. Bunun üzerine hukuki bir yaklaşımla Osman Gazi: "Ben kağanım. Buraları da fethettim" demiştir. Çok enteresan, tabii on beşinci asırda Osman Gazi'yi yüceltmek için ortaya atılmış bir iddia. Bu olay, Osman Gazi zamanından bir rivayet olamaz. Karacahisar demek ki Osman'ın ilk payitahtıdır. Buranın fethinden sonra, ikinci merhale Bilecik'in fethidir. Bilecik ve etrafındaki Yenişehir, Yarhisar kaleleri fethedildi. Bu, günümüzde çok önemli bir başarı olarak gösterilir. Bilecik tekfuru da Selçuklu sultanına bağlı olduğu için, yine birtakım komplolar söz konusu. Tekfur, Osman Gazi'nin canına kastetmiş, onun için de Osman Gazi onu öldürtmüştü. Bu dört hisarı fethettikten sonra, Bizans hududuna gelmiş. Bizans hududunda bir uç tesis ediyor. Bu uç, eski Bizans şehri olan Yenişehir'dir. Türkler genellikle bir Hıristiyan şehri fethettikleri zaman orada yerleşmezler, karşısında bir yeni şehir kurarlar. Teselya'daki Yenişehir gibi. Burada bir Yenişehir kurdu. Bugünkü Yenişehir (Fotoğraf 6). Burası bir uç bölgesiydi. Fakat Osman ailesini Bilecik'te bıraktı. Kendisi buradan Bitinya'nın iki büyük Bizans şehrine doğrudan doğruya hücumla başladı. Dikkat edin, aynı tarihlerde güneyde Aydınoğulları da Ayasolug'u (Selçuk) almışlar. Böyle bir genel hücum var. O sıralarda Anadolu da büyük karmaşa içindeydi. İlhanlı kumandanı Sülemiş'in isyanları var.

Yenişehir'e, Osman Gazi'nin ilk uç merkezi veya ikinci payitahtı diyebilirsiniz. Çünkü I. Murad zamanında dahi burada sultanın büyük düğünler yaptığını, Cenevizlilerle 1387 anlaşmasını yaptığını biliyoruz.

İkinci payitaht Karacahisar'dan sonra Yenişehir'dir. Burada size bizim tarihlerimizde hiç belli olmayan bir hakikatten bahsettim. Osman Gazi'nin bütün siyasi hedefi Bursa'yı ve İznik'i almak. İznik çok daha önemli.

İznik'e 1302'de bir sefer yapıyor, şehri abluka altına alıyor. Ama kale, güçlü surlar ve askerler nedeniyle şehir düşmüyor. Fakat oraya gitmeden önce, arkasını, Yenişehir'i emniyete almak için, Bursa istikametinden Dimboz istikametine Koyunhisar'a ve Marmaracık'a bir sefer yaptı. Oraları itaat altına aldıktan sonra İznik'e geri döndü. İznik'i muhasara etti. Alamadı, orada iki havale kulesi yaptı. Bunlardan biri kaynaklarımızda geçen Draz Ali kulesidir. Bugün İznik'e giderseniz, şehrin 3-4 km. dışında bir Draz Ali köyü bulursunuz.

İznik muhasarası İstanbul'u telaşa düşürdü. İznikliler yardıma gelmezse teslim olacaklardı. Bu konu Pachymeres'in eserinde de vardır. Fakat bizim Aşıkpaşazade Tarihinde bu bilgi yok. Şehir alınmadığı için Âşıkpaşazâde bunu önemli görmemiş. Hammer Tarihinde ise iki üç sayfa İznik muhasarası ve Yalakova muharebesi hakkında tafsilat var. Bu tafsilat Pachymeres'le tam uygunluk halinde. İznik'in yardımına koşmak için Bizans İmparatoru II. Andronikos, bölgeye Muzolon kumandasında iki bin kişilik bir kuvvet gönderiyor. Pachymeres, olayı bütün teferruatıyla anlatıyor: "İki bin kişi, bir kısmı Alanlar, bir kısmı mahallî askerler". Bu iki bin kişi İznik'i kurtarmak için yola çıkıyor. Bu ordu bugün meşhur Bağdat Caddesi (yolu) ile İznik'e girecek ve şehre yardıma gelecek. Fakat Osman, bu orduyu daha çıkartma yaptıkları zaman Hersek-dilinde (o zaman Yalak-ova) ordusuyla karşıyor. Sahilde, Hersek-dilinde meşhur Bapheus Muharebesi oluyor. Savaşta Osman'a yardım etmek için Anadolu'dan yardımcı kuvvetler geliyor. Osman Gazi, Bizans ordusunu bu savaşta yeniyor. Pachymeres, Bizans ordusunun bu savaşta yenilgiye uğramasının nedenini, ordu içinde bulunan Alanlar ile yerli askerlerin anlaşamamasına bağlamıştır. Bütün teferruatı biliyoruz ve Pachymeres bu savaşın tarihini de veriyor: 27 Temmuz 1302. Osman bu orduyu denize döküyor. Büyük Osman bir kahraman artık. Pachymeres diyor ki: "Onun şöhreti bundan sonra Paflagonya'ya (Kastamonu yöresi) kadar yayıldı ve her taraftan onun ayağına gelmeye başladılar". Ben kesin bildiğimiz bu tarihi, 27 Temmuz 1302'yi, Osmanlı hanedanının doğuş tarihi olarak tespit etmek istiyorum. Osman Gazi artık Bizans ordusunu yenmiş büyük bir kumandan durumundadır. Dikkat ederseniz onun oğlu Orhan, hiç itirazsız beyliğin başına geçecektir. Demek ki 27 Temmuz 1302 Osmanlı hanedanının tarih sahnesine çıkış tarihi, kuruluş tarihidir. Böylece Bapheus Muharebesiyle Osmanlı hanedanının nasıl ortaya çıktığını izah etmeye çalıştım.

Bu zaferden sonra, Bursa ovasındaki tekfurlar intikam peşinde. Osman Gazi'ye karşı arkadan Yenişehir'e taarruza hazırlanıyorlar. O

zaman Osman İznik'ten dönüyor ve bu orduyu Koyunhisar'ında karşıyor. Tekfurlar Dimboz'a kadar geri çekiliyorlar ve Osman Dimboz'da onları yeniyor (Fotoğraf 7). Dimboz çok çetin bir boğazdır. Bu olaydan sonra Bursa ovası olduğu gibi Osman'ın askerlerine açılıyor. Âşıkpaşazâde rivayet eder: “Osman Gazi Dimboz'dan geçip Apolyont'a kadar, Orhaneli'ne kadar, bütün ovayı ele geçiriyor, Bursa'yı muhasara altına alıyor”. Demek ki Osman Gazi 1303'te İznik'ten dönüştü, Dimboz'dan Bursa ovasına iniyor ve derhal Bursa Kalesini abluka altına alıyor. Aynı şekilde açlıkla teslim almak için. O zaman top yoktu, şehirler muhasara sonucundaki açlıkla teslim alınıyordu. Muhasara için Bursa'nın dağ tarafına Balabancık Kulesini yaptıır. Kara Mustafa (Kaplıcası) üzerindeki tepeye de bir kule yaptıır ve buraya Aktimur'u yerleştirir. Bu iki kuleyle Bursa'yı etraftan soyutlar. Şehrin gıda teminine ve gıda ürünlerinin nakline imkânı kalmıyor. Demek ki muhasara 1303 tarihinde, fakat şehrin teslim alınması 1326 yılında, Orhan zamanında. Bu uzun ablukayı İbn-i Battuta da ifade etmiştir. Demek ki Bursa yirmi üç sene abluka altında kaldıktan sonra teslim oluyor. Teslim şartlarını Âşıkpaşazâde'nin anlatımında görüyorsunuz. Bursa'nın fethi, İstanbul'un fethi kadar önemli. İmparator daha sonra İstanbul'dan büyük bir orduyla Osman'a karşı savaşmak için yola çıkar. Gebze önünde Palekanon Kalesi'ne kadar gelir. Fakat Bizans ordusu yavaş yavaş ilerlerken, babasının ölümünden sonra Bursa'ya bey olan Orhan ordularıyla gelip Gebze tepelerini işgal eder. Bu olay 1329 Mayıs'ının sonlarındadır. Yapılan savaşta Orhan, Bizans imparatorunu yeniyor. İmparator gemiyle kaçıyor. Bu olay İstanbul'un fethi kadar önemli bir savaştır. Bu savaştan sonra, İznik teslim oluyor (1331). İşte Osmanlı Beyliği'ni kuran bütün şartları hazırlayan Osman Gazi'dir. Bu iki büyük şehri abluka altına alan ve teslime zorlayan Osman Gazi'dir. Osman Gazi'nin büyük bir devlet ve hanedan kurucusu olduğunu, benim bu araştırmalarım ortaya çıkarmıştır. Dönemin çağdaş kaynaklarının ışığında Osman Gazi'nin kim olduğu, nasıl bir beylik kurduğu, hangi savaşların onu beylik kurmaya götürdüğü ortaya çıkmıştır. Artık eski birtakım masalları, hurafeleri bırakalım ve gerçek tarihe yönelelim.

Osmanlı beyliğinin kuruluşu hakkında son araştırmalarım neler tespit ettiğimi izah ettikten sonra, bu defa Rumeli'ye geçiş ve Balkan fütuhata hakkında araştırmalarımı nakledeceğim. I. Murad devri, Balkan fütuhatından önce tamamen karanlıktadır. Birtakım mitler, yerleşmiş birtakım hurafelerden ibarettir. Balkanlara Osmanlılar nasıl geçti, yerleşti ve imparatorluğu kurdu? İmparatorluğun hakiki kuruluşu, Osmanlıların Balkanlar'da ve Avrupa'da yerleşmesidir. Bu olay Avrupa tarihi içerisinde

çok önemli bir hadisedir. Ancak Osmanlıların Rumeli'ye nasıl geçtikleri ve yerleştikleri, mitlere ve efsanelere dayandırılmaktadır. Sözde Rumeli'ye geçiş esnasında Osmanlıların gemileri yokmuş. Kırk kişilik yahut yüz kişilik gazi grubu bir sala binmiş, karşı sahile geçmiş ve Akçaburgaz civarındaki kaleleri almış. Orada bir Rum onlara rehberlik etmiş ve oradaki kaleleri bu suretle almışlar. Anadolu'ya gemileri oradan zapt edip göndermişler. Bu gemilerle Osmanlı askeri Rumeli'ye geçmiş. Bunların hepsi kahvehanelerde tablolar halinde bulunur ve tamamen yanlış düşüncelerdir.

Anadolu Türklerinin Rumeli'ye yaptıkları o önünde durulmaz gaza ve ganimet seferleri, XIV. asrın başlarında Karesi Beyliği'nin kurulmasıyla başladı. Karesi gazileri 1305'te, yani Osmanlıların 1352 yılında Çimpe'yi almalarından yarım asır önce, Rumeli'ye geçip akınlar yapmışlardı. Aynı dönemde Bizans hizmetinde bir ücretli asker grubu olan Katalanlar paralarını alamadıkları için isyan ettiler ve Gelibolu Kalesi'ni ele geçirdiler. Karesi gazileri de onlarla iş birliği yapmışlardır. Hatta sayılarını bile bir İspanyol kroniğinden öğrenebiliyoruz: Üç bin Türk, altı bin Katalan. Karesi gazileri karşı sahilde Maydos Kalesi'ni aldılar. Maydos bugün Eceabat'tır. Eceabat'a yerleştiler ve Gelibolu'daki Katalanlarla iş birliği yaptılar. Sonra onların bir kısmı geri döndü. Bir kısmı İshak Bey'in idaresinde Katalanlara katılarak Makedonya'yı çiğnediler. Atina'ya kadar gittiler ve oradaki Bizans tekfuru, İshak Bey'in Türk askerleri sayesinde savaşta yenilgiye uğratıldı. Katalanlar orada, İspanya-Katolanya'ya bağlı bir kontluk kurdular. Türkler ise orada kalmak istemediler ve İshak Bey Karesi'ye geri döndü. Demek ki Rumeli'nin ilk fatihleri Karesi gazileridir. Daha sonra Süleyman Paşa'ya öncülük edenlerin hepsi de Karesi fatihleridir. Evrenos Gazi, Gazi Fazıl, bilhassa Ece Bey, Avrupa'ya geçen ilk gazilerdir.

Karesi Beyliği, Orhan zamanında Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir. Karesi toprakları Osmanlılar tarafından safha safha fethedilmiştir. Mesela Bergama bölgesi I. Murad zamanında alınmıştır. Daha önce aradaki topraklarda Bizans tekfuruları var. Osmanlılar önce onları bertaraf ediyorlar. Osmanlılar Apolyont'un (gölünün) kuzeyinden Karesi'ye giriyorlar ve fetih gerçekleşince Orhan Gazi, büyük oğlunu Karesi İli'nin beyi olarak tayin ediyor. Merkezi de Biga'dır. Karesi gazileri bilhassa Ece Bey, Süleyman Paşa'ya; "biz sık sık boğazın karşı tarafına geçiyoruz. Niye gidip orada yerleşmiyoruz" şeklinde telkinde bulunmuşlardır. Bu sal ile karşı tarafa geçme hikâyesi herhalde bu anlatımlardan kaynaklanıyor. Bence zaman zaman Karesi gazileri ve halktan insanlar ganimet için sala atlayıp karşı tarafa geçiyorlar ve birkaç kişiyi esir alıp geri dönüyorlar. Bu sal hikâyesi,

bu durumdan kaynaklanmış olmalı. Aslında Biga'da yerleşen Süleyman Paşa'nın çok daha önce 1334'ten beri bir donanması olduğunu biliyoruz. Kantakuzenos İzmit muhasarasında, Orhan Gazi'nin gemilerinin sahilden geldiğini söylüyor. Osmanlıların diğer bütün denizci beylikler gibi kendi çapında bir donanması vardı.

Süleyman Paşa çok enerjik bir kumandan, bir başbuğdur, Orhan Gazi'nin büyük oğludur. Derler ki 1352 yılında Karesi beylerinin teşvikiyle Süleyman Paşa, Aydıncık'tan (bugünkü Edincik) karşı sahili, büyük binaları görmüş ve Ece Bey'e "niye buraya geçmiyoruz, fethetmiyoruz?" diye sormuştur. Hayır, bu da yanlış bir malumdur. Görece adıyla anılan ve tam karşı sahili, Gelibolu sahilini gören bir yükseklik vardır. Bugün de aynı adla anılan Görece köyü, Âşıkpaşazâde tarafından da zikredilmiştir. Görece'den yukarıya çıkarsanız bugün orada bir kale vardır. Keramides Kalesi diye zannediyoruz. Burası antik bir limandır ve bugün hala mermer rıhtımları duruyor. Orhan Gazi üç bin kişilik bir orduyu buradan gemilere bindiriyor ve Karesi gazilerinin rehberliğinde Kozludere'ye gidiyorlar. Kozludere, Bolayır'ın hemen altında bir vadidir. Ben, tabii bütün bu yerleri gezdim ve Kozludere'yi buldum. Kozludere vadisinin bugün adı Kozluçeşmesi'nde de yaşıyor. Büyük bir çeşme, muazzam bir pınar. Oradan çıkarsanız Bolayır'a ulaşırsınız. Kozludere'den Bolayır'a giderek Süleyman Paşa'nın izlediği yolu takip ettim. Bolayır, Gelibolu yarımadasının en dar yeridir ve iki denizi de görür. Saros'u ve Çanakkale'yi görür, çok stratejik bir noktadır. Süleyman Paşa, 1352 yılında Eksamilion (Ortaköy) ve Bolayır'ı ele geçiriyor. Orhan Gazi'nin kayınpederi ve meşhur Bizans İmparatoru olan Kantakuzenos'un, bu dönemdeki politikası, Paleologlara karşı daima Türkler'den askeri destek almaktı. Kantakuzenos kızı Theodora'yı Orhan Bey'e vermiş ve sıkı bir ittifak yapmıştır. Sırlar ve Bulgarlar Dimetoka'yı istila ettikleri zaman, Kantakuzenos damadı Orhan'dan yardım istemiştir. Orhan bu yardımı, Süleyman Paşa'yı göndererek vermiştir. 1352 seferinde Osmanlılar Sırları yeniyorlar ve püskürtüyorlar. Geri dönüşte Süleyman Paşa Kantakuzenos'a diyor ki: "Gelecek mevsimde biz tekrar geleceğiz. Bizi bu zahmetten kurtarmak istersen, Çimpe diye bir kale var (Tekirdağ-Gelibolu arasında, fakat kale bulunamadı), bu kaleyi bize ver". Kantakuzenos bu isteğe razı oluyor ve Osmanlılar buraya yerleşiyor. Bizim kaynaklarda burası Cimbi, Çimbi Kalesi diye geçer. Osmanlı ordusu o kışı orada geçiriyor ve bu durum karşısında İstanbul'da Kantakuzenos aleyhine büyük bir galeyan ortaya çıkıyor. Paleolog patriği; "Sen Türkleri Avrupa'ya yerleştirdin, bu kaleyi verdin. Hain!" diyor. Bu durum karşısında Kantakuzenos, damadından kaleyi boşaltması için söz alıyor. Ancak Orhan'ın oğlu Süleyman Paşa,

uzun müzakerelere rağmen kaleyi boşaltmayı reddediyor. Kantakuzenos ise kaleyi boşalttıramayınca 1355 yılında imparatorluk tacını bırakarak ve hain olarak manastıra çekiliyor. Süleyman Paşa Çimpe Kalesinin bulunduğu merkezde, boğazın en dar yerinde olduğu için iki cephe kurduruyor. Biri Gelibolu'ya karşı, Gelibolu hala o zaman bir Bizans generalinin emrindedir. Diğeri kuzeye karşı, Malkara ve Tekirdağ'a doğru. Gelibolu'ya karşı olan uca, Karesili Ece Bey'i yerleştiriyor. Öteki uçta ise kendisi faaliyetlerde bulunuyor. Bütün tarihi olay budur. Kantakuzenos bu işi açıklayan çağdaş bir kaynaktır, onu kullanıyoruz. Süleyman Paşa iki istikamette Bizans'la savaşıırken, 1354 yılının mart ayının birinci gününü ikinci gününe bağlayan sabaha doğru müthiş bir deprem oluyor. Bütün kalelerin duvarları yıkılıyor. Bu bilgiyi yalnız Türk kaynakları söylemiyor, Bizans ve İtalyan kaynakları da bu depremden bahsetmişlerdir. Bu olayı fırsat bilen Türkler derhal Gelibolu'yu ve diğer kaleleri ele geçiriyorlar. Demek ki Gelibolu yarımadasının uç kısmı tamamen Türklerin eline geçiyor. Kuzey tarafında ise Malkara ele geçiriliyor. Süleyman Paşa, Malkara'yı üs yapıyor. Gelecekte Malkara çok önemli bir merkez olacaktır. Fakat Süleyman Paşa 1357'de bir avda avını kovalarken ansızın ölüyor. Belki bu bir suikast de olabilir. Süleyman Paşa ölünce, tabii Bizans diplomasisi Türklerin geri çekilmesi için faaliyete geçiyor. Süleyman Paşa -bu bizim kaynaklarda söylenen rivayet-Avrupa'da yerleşmiş bir avuç gazilerine: "Beni Gelibolu'da gömün. Düşman bilmemesi için de mezarımı belirsiz edin" diyor. Bugün Gelibolu'da o mevkide türbe vardır. Bu sırada Avrupa büyük bir telaş var ve Bizans'ın yardım isteği ile Haçlılar ile Papalık Türklere karşı faaliyete geçmişler. İlk Türklere karşı Haçlı Seferi 1359 yılında, bu tarihte oluyor. 1359 yılında sonraları aziz unvanı da alan Piyer Thomas adındaki bir şahsın idaresinde, Bizans'a bir Haçlı donanması geliyor. Bizanslıların gemileriyle beraber hareket eden bu donanma Türklerin geçit yeri olan Lâpseki'ye çıkarma yapıyor. Fakat Osmanlıların önemli bir taktikleri var. Pusuya bir ordu, bir kuvvet saklamışlar. Donanmadakiler sahile çıkıp Türklere doğru ilerlerken, birdenbire Türk kuvvetleri onlara bir baskın yapıyorlar. Bu sayede Bizans ve yandaşları bozguna uğrayarak gemilerine kaçıyorlar. Bu suretle Trakya'da Türklerin yerleşmesi kesinleşiyor. Bu olayların yanı sıra Orhan Gazi, diğer oğlu Murad'ı lalası Şahin'le beraber, (dikkat edin şehzade olarak) gazilerin başına Trakya'ya gönderiyor.

1359'a gelindiğinde Trakya'nın büyük fatihi Lala Şahin, Evrenos Bey ve Hacı İlbey bölgede fetihlere devam ediyorlar. Ancak Karesi büyük gazisi olan Hacı İlbey atak uç beyi olarak Dimetoka bölgesini Edirne'den önce fethederek güçlenince, Lala Şahin'le arası açılıyor. Lala Şahin de Karesili

büyük bir gazidir. 1359'da Lala Şahin, Murad ve uç beyleri Edirne'yi fethetmek için bir plan yapıyorlar. Bu plana göre en büyük tehlike, Osmanlılar Edirne'yi muhasara ettikleri zaman İstanbul'dan bir yardımcı kuvvetin geriden bastırmasıdır. Buna karşı 1360 yılında Murad ve ordusu, Edirne'yi İstanbul'a bağlayan bütün kaleleri ele geçiriyor. Bu kaleler Çorlu, Misili, Lüleburgaz, Babaeski'dir. 1361 baharında Murad, Lala Şahin, Evrenos Bey ve Hacı İlbey Edirne'yi fetih için harekete geçiyorlar. Edirne'ye gelmeden hemen önce bir çöküntü vadi olan Sazlıdere'de, Edirne'den gelen tekfurla nihai savaş yapılıyor. (Şimdi burada arz ediyoruz) belki de burada yapılan, Lala Şahin yönetmiştir. Çünkü Murad, kırk-elli kilometre arkada bulunan Babaeski'de bekliyor. Tekfur önce Edirne'ye kaçıyor, sonra oradan da uzaklaşıyor ve şehir 1361 baharında Osmanlı kuvvetlerine teslim oluyor. Şimdi, Batı literatürüne bakarsanız 1369, Uzunçarşılı'da 1364'tür Edirne'nin fethi. Tüm bu faraziyeler şuradan ileri geliyor. Hepsi Âşıkpaşazâde'yi okuyorlar. Diyorlar ki Murad tahta geçti, gitti Edirne'yi aldı. Murad'ın tahta geçiş tarihini kesin olarak biliyoruz, 1362 Mart ayı. Diyorlar ki 1362 Mart'ında Murad sultan oldu. Sultan olarak Edirne'yi fethettiyse bu olay 1362'den sonra olmalı, 1363'te veya 1364'te. Hayır. Şu bilinmiyor ki, Murad Edirne'yi şehzâde iken, Orhan Gazi'nin sağlığında almıştır. F. Babinger, kesin olarak ifade ediyor. Türk ve Batı kaynakları o zaman güneş tutulması olmuş diyorlar. Babinger bunu astronomlardan hesap ettirdi ve fetih olayı 1361 baharına rastlıyor. Kesin olarak Edirne'nin fethi makalesinde de izah ettim, bu durum matematiksel şekilde ispat edilmiştir. Edirne'nin fethi 1361 baharıdır ve fetih olayı arz ettiğim şekilde olmuştur. Ertesi sene Murad'ın babası Orhan 1362 Mart'ında ölünce, Murad, Rumeli'den Bursa'ya gelinceye kadar, kardeşlerine (o zaman Halil ve İbrahim sağdır) karşı durumu idare eden Bursa Kadısı Çandarlı Halil'dir. Demek ki Çandarlı ailesi ile Murad ve ondan sonraki sultanların yakın ilişkileri, bütün idarenin Çandarlılara bırakılmasına neden olmuştur. Murad tahtı Çandarlılara borçludur. Her şey çok güzel anlaşılıyor. Murad, Bursa'dan hareketle o zaman Karamanlı'ya gelip Sivrihisar'ı alıyor. Eretna Amasya beyi Bahtiyar Bey Ankara'yı almış, yani Orhan zamanındaki fetihler kaybolmuş, elden gitmiştir. I. Murad bu seferle bu yerleri Karamanlı Beyinden alıyor. Murad daha sonraki seferlerinde, Rumeli'ye yöneliyor. 1366 yılının baharına denk gelir. Malkara'da Ahî Musa'ya verdiği meşhur vakfiye, bu tarihi gösteriyor. Receb ayında orada imiş ve o orada iken ikinci bir Haçlı Seferi geliyor. Haçlılar Gelibolu'yu alıyor ve Murad artık Anadolu'ya geçemiyor, beş sene Rumeli'de kalıyor. Bu beş sene zarfında birçok fetihler yapıyor ve Edirne'de bir saray yaptırıyor. I. Murad'a ait daha

fazla bilgiyi, Türkiye Diyânet Vakfının çıkardığı İslâm Ansiklopedisi'ndeki ilgili maddeye yazdım. Bunları oradan da okuyabilirsiniz. Son olarak, Balkan fatihi I. Murad'ın yaptıklarını anlatmanın yanı sıra, şunu da ifade etmek gerekir; O dönemde Osmanlı'yı büyük devlet yapan iki büyük adam vardır. İlki uçlarda fetihler yapan Trakya fatihi Evrenos Gazi, ikincisi ise akıllı diplomat olan Çandarlı Halil'dir. Velhasıl Osmanlı tarihini yeniden yazmak lâzım.

Osman Gazi'nin Fetihleri Ve Devletin Kuruluşu³

Köprülü'ye göre Kayılar, “Osmanlı Devleti'nin ilk etnik çekirdeğini oluşturmuştur” (Bk. F. Köprülü, “Osmanlı Devleti'nin Etnik Kökeni”). Buna karşı Paul Wittek (“Deux Chapîtres”), Osmanlı hanedanının Kayı aşiretiyle ilgisi olmadığı tezini savunur. Osman'ı Oğuz Han'a bağlayan soy kütüğünün, hanedan siyaseti etkisiyle II. Murad döneminde ortaya çıktığını vurgular. Sonraki tarihçiler tarafından sultanlar sülâlesinin, bir “maksâd-ı mahsûsla” Kayı'ya dayandırıldığını Köprülü kendisi de vurgulamıştır.

Yazıcızâde'ye Göre Osman'ın Han Seçilişi

“... Tatar şerrinden korkup ol etrâfda yaylalar ve kışlardı, rüzgârla (zamanla) Tatardan incinenler Uc'a gelüp çoğaldılar; pes, Osman katına geldiler. ... Merhum sultan 'Alâeddîn'den dahi size sarf-i nazar olmuştur, siz Han olun ve biz kullar, bu tarafda hizmetinizde gazâyâ meşgul olalum, dediler; Osman Beg dahi kabûl etdi. Pes, mecmû'u Oğuz resmince üç kere yükünüp baş kodular, dolu obalardan karman getürdüp Osman Beg'e sundular...” (bu metin, Ruhî'ye atfolunan Oxford yazmasında: Bodleian, Marsh 313, verilmiştir).

Düstûrnâme'nin soy kütüğünde ise ilginç biçimde, Osman'ın atalarının taşıdığı alp unvanları. Osman Gâzi'nin başlangıçtan beri yoldaşları Turgut Alp, Aykut Alp, Saltuk Alp, Hasan Alp gibi alplardır; alp unvanı gâzî önder unvanı ile eş anlamda kullanılır. Alplar, Selçuk uc toplumunda Türkmen savaşçıları sefere götüren deneyimli, iyi silahlanmış komutanlar durumundadır.

Yerel göçebe Türkmenler ile beraber Osman Gâzi'nin kuvvetleri, çoğunlukla uzaklardan (Paflogonya'dan: Pachymeres) gazâ-doyum için

3 Halil İncalcık, “Osman Gazi'nin Fetihleri ve Devletin Kuruluşu”, *Osman Gazi ve Dönemi, Bursa'nın Fethi ve Osman Gazi'yi Anma Sempozyumu* (9-10 Nisan 2010), Ed. Yusuf Oğuzoğlu, Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa 2010, s. 9- 22.

gelen “gârib” (yerini yurdunu bırakmış) Türkmenlerdi.

Başlangıçtan beri uc beylerinin fetih politikasına iki prensip yön vermiştir: Gazâ ve İstimâlet (İnalcık, “Otoman Methods of Conquest”).

Gazâ, sanıldığı gibi kontrol altına alınan bölgelerde halkı İslâmlaştırma amacına yönelik değildi. Gazâ, Dârü'l-İslâm'ın (Türkçe: İllik) egemenlik alanının genişlemesini amaçlar (zor altında İslâmlaşmış olanları Osmanlı idaresi gerçek Müslüman saymamış, onları sahariyan yahut ahriyan adı altında Müslümanlardan farklı bir statü altına koymuştur).

Osman, Eskişehir'den Bilecik ve Yenişehir'e kadar geniş bir ülke sahibi olunca (1299), İn-Önü'nü oğlu Orhan Bey'e, Yarhisar'ı Hasan Alp'a verdi (Neşri, 112 “bu dahi bahadır yoldaş idi”). İnegöl'ü Turgut Alp'a verdi. Osman ile sefere giden Saltuk Alp, Hasan Alp ve Konur Alp da önde gelen alplardır. Bu alp ve nökerlerin çocuk ve torunları, sonraları devlet idaresinde önemli makamları işgal edecekler ve bir çeşit Osmanlı “aristokrasisi” oluşturacaklardır.

Rum abdalları, bâciyân ve ahîlerle yan yana bir tâ'ife, yani belli bir statü altında bir grup olarak zikredilen Gâziyân idi (Âşıkpaşazâde, 237238) Osman dönemindeki alplar ve maiyetlerindeki gâzilerden başkası değildir ve bu alplar belli nitelikler taşıyan bir gruptur.

İç Anadolu'da Gelişmeler Karşısında Osman

Osman'ın Sultan-Öyüğü Uc'unda harekâtını, daima İç-Anadolu'daki olayların ışığında izlemek gerekir. 1285-1291 döneminde Anadolu'da Selçuk sultanına ve Moğollara karşı Türkmen isyanları, Osman'ın Selçuk sultanının harâcğüzarı Karacahisar tekvuruna karşı hareketine ve 1288'de kaleyi ele geçirmesine fırsat verilmiş görünmektedir. (Moğol İlhanlı) Emir Çoban, ilk kez 698 Şabanında (1299 Haziran) Sülemiş'e karşı Anadolu'ya geldi. Sülemiş'i yendikten sonra Memlüklere karşı Suriye sınırına yöneldi. 1314'te büyük bir ordu ile Anadolu'ya geldi. Osman'ın yurdundan uzak olmayan Karanbük (Karabük)'i kışlak seçti. Türkmen beyleri gelip orada itaatlerini sundular. Aksarayî (Müsâmeret) gelip itaat eden Etrâk beylerini, Hamîdoğlu, Eşrefoğlu, Karahisar Beyi, Germiyanoglu, Kastamonu'dan Süleyman Paşa diye anar. Osman'ın adı zikredilmez. Bu sırada Osman, en ileri Uc bölgesinde yerel tekvurlarla uyum içinde yaşamakta idi. İlhanlılar için bir sorun yaratmıyordu.

Anadolu bey-emîr-hanları, 1335'te İran'da Abu-Sa'id Bahadır Han'ın ölümü üzerine Cengiz soyundan İlhanlar kalmayınca, ancak o zaman

sultanlıklarını ilân edip hutbe ve sikke sahibi olmuşlardır. Şimdiye kadar tarihçiler, eski rivayeti izleyerek, 1299 tarihini Osmanlı hanedan ve devletinin gerçekten ve hukuken kuruluş tarihi kabul etmişlerdir. Türk geleneğinde devletin kuruluşu, her şeyden önce, egemenliğini Tanrı'dan aldığına (Tengride kut bulmuş) inanılan karizmatik bir hanın ortaya çıkışına bağlıdır. Ama bu İslâmî geleneğe göre hutbe ve sikke sahibi olmaya yetmez.

1288'de uzak Söğüd Uc kasabası yerine Osman, şimdi Karacahisar fethiyle Sultan'ın "nâibi"ne ait Eskişehir yanında hâkim durumda bir merkeze yerleşmiş bulunuyor; bu fetih, Osman'ı bölgede fiilen bir gâzî bey durumuna yükseltiyordu. Artık Osman Bey, Çobanoğulları gibi Selçuklu Sultanının sancak sahibi bir emîri mertebesine yükselmiş görünmektedir.

"Osman Gâzî kim sancak begi oldu, nökeri Köse Mihal'e "Tarklı Yenicesi'ne segirdelüm (akına gidelim)" dedi (Âşıkpaşazâde, 10. Bab; Neşri, I, 88-92).

Bölgede kendi aşireti (cemâ'at) ile yerleşmiş olan Samsa Çavuş'a iş birliği için haber gönderdiler. Bu sefere çıkan Osman, yolda ilkin Beştaş zâviyesine kondu. Samsa Çavuş, bölge Rumları ile "müdârâ" edip (dostça geçinip) cemâ'atıyla yaşıyordu. Burada Mihal'e ait Harman-Kaya üzerinden onun kılavuzluğuyla Sakarya'yı geçip Karacahisar'a (Eskişehir), döndüler.

1288-1299 döneminde, Selçuk sınırları ötesinde Tekvurlar elinde bırakılmış bölgeyi Karacahisar'dan Bilecik-Yenişehir'e kadar geniş bir bölgeyi egemenliği altına alacak, birçok şehir ve kalelere hükmeden bir bey durumuna gelecektir. Bu dönemde Osman, Selçuk Sultanına harâc ödeyen yerel tekvurları (Göynük, Gölpazarı, Bilecik, Yenişehir, İnegöl, Yarhisar Tekvurları) ortadan kaldıracak, doğrudan doğruya Bithynia'da Bizans İmparatorluk topraklarına karşı gazâ faaliyetine başlayacaktır.

1299'a doğru Osman, savaş Uc'unu Karacahisar-Söğüt bölgesinden batıda ileride, Bilecik-Yenişehir bölgesine taşıyacaktır. Osman Gâzî'nin pâyitahtını İznik'e yakın Yenişehir'e nakletmesi, bundan sonraki hedefini göstermekte idi. Şimdi doğrudan Bizans sınırları bitişiğindeki Bithynia topraklarına akına başlar. Yenişehir'den akınlarında zaman zaman "İznik'e inerdi" (Âşıkpaşazâde, 15 Bab).

1290'larda Kastamonu'da Hüsâmeddîn Çoban soyundan Muzafferüddîn Yavlak Arslan, sipahbed-i diyâr-i Uc unvanıyla hüküm sürüyordu (Yaşar Yücel, Çobanoğulları). Pachymeres, Osman gâzî'nin ortaya çıkışını, Kastamonu emîrine ("Amurius oğulları" yani "Emîr

oğulları”) bağlar.

Argun Han’ın ölümü ve Keyhatu’nun Han seçilmesinden (22 Temmuz 1291) sonra İran Moğolları arasında başlayan taht kavgaları sırasında Anadolu anarşi içinde kaldı. Uclarda Türkmenler başkaldırdılar. Kılıç Arslan Kastamonu Uc’una gitti ve oradaki Uc Türkmenlerini topladı. Eskiden beri Mes’ûd’a taraftar bulunan Uc Yavlak Aslan’ı öldürdü. 1291 olaylarında sonra Selçuklu Moğol bağımlılığından çıkmış olan Çoban oğlu Ali, uzakta batıda, Bizans topraklarına saldırılara başlamış, Sakarya nehrine kadar fetihler yapmış, hatta akınlarını nehrin öbür tarafına kadar ilerletmişti (Pachymeres). Fakat sonraları Bizanslılarla barışçı ilişkiye girdi. O zaman Osman Gazi en ileri Uc’da Sakarya vadisinin beri yakasında Söğüd bölgesinde bulunuyordu. Pachymeres açıkça bildirmektedir ki, akını durduran Ali’nin yanındakiler Osman tarafına geçtiler ve onun önderliğinde akınlarını sürdürdüler. Pachymeres Osman’ın o zaman Çobanoğulları’nın emri altında ileri hatta bir Uc savaşçısı olduğunu vurgular (Pachymeres ve Zacharidau’daki yanılmalar için Bk. H. İnalcık, Cambridge History of Islam). Böylece, bu serhad bölgesinde önderlik, Osman Gazi’ye geçmiş. İşte Pachymeres, Osman’ın ortaya çıkışını bu şekilde açıklamaya çalışır.

Onun anlattığı tarihte Osman, Eskişehir-Karacahisar’dan gelip Bilecik Yenişehir’de yerleşerek İznik’i tehdit etmeye başlamıştı. Pachymeres, onun önceki Karacahisar dönemini (1288-1299) tabii bilemezdi. Pachymeres’in kaydı şu bakımdan son derece önemlidir: İlk kez çağdaş bir yabancı tarihte zikredilmiş, böylece tarih sahnesine çıkmış bulunuyordu. Osman’la çağdaş olan tarihçi Pachymeres’in Osman hakkında şu gözlemi ilginçtir: Uc bölgesinde Türkmenler arasında en atılğan, en enerjik akıncı önderi Osman’dır. Bizanslı kronikçi, Osmanlı rivâyetlerinde olmayan bir başka önemli noktayı belirtir: Osman (Atmanes), Kastamonu (Paflogonya) Uc emirleri Çoban-oğulları emrinde bir Uc savaşçısıdır.

Osman 1301’e doğru Bizans İmparatorluğu’nun bir merkezi ve Konsillerin toplantı yeri olan önemli İznik şehrini ele geçirmek üzere harekete geçti.

Pachymeres, imparatorun komutanı Mouzolôn ile Osman arasında Bapheus savaşını ayrıntılarıyla anlatır. Anonim Tevârih, İznik kuşatmasını Dimbos Savaşı’ndan hemen önceye koyar.

İznik için Osman Gazi ve Bizans Mücadelesi

Osman 1299'da Bilecik-İnegöl-Yenişehir bölgesini aldı. 1302'de gelip İznik'i kuşattı ve Bapheus'ta bir Bizans ordusunu bozdu. Bilecik-Lefke-Mekece-Ahhisar-Geyve fetihleriyle Bizans'ın ikinci savunma hattını ele geçirdi (1299-1304); böylece İznik'i her yandan çevirmiş oldu.

Osman Gazi bir Uc gaza üssü olarak İznik'ten yalnız 25 km. uzakta Yenişehir'de yerleştiği zaman (1299) hedefi, Bthynia'nın iki büyük merkezi İznik ve Bursa idi.

İmparatorun oğlu IX. Mihal'in Batı Anadolu'ya hareket tarihinde, 1302 baharında, Pachymeres, "Amourios" (Yavlak Aslan oğlu Ali), "Lamisés ve Atmanes (Osman)"ın saldırı halinde olduklarına işaret eder⁴. Ayrıca 1302 baharında Bizanslı General Mouzalôn Mésethynia'da ağır bir bozguna uğradığını (Bapheus Savaşı) ve tüm yöre Rum halkının göç etmekte olduğunu, bu bozgun üzerine Türklere karşı savunmanın acil bir durum yarattığını kaydeder.⁵

Bapheus Savaşı gerçekte 1302 Temmuz ayında vuku bulmuştur. Osmanlı rivâyeti de bunu doğrular. Savaşı uzun uzadıya anlatan Anonim Tevârih-i Âl-i Osman⁶ ve Âşıkpaşazâde'nin özetlediği eski menakıbnâme, Bapheus (Koyunhisarı) Savaşı'nı Dimbos (Dinboz, Dinanoz) savaşı için eski menakıbnâme Hicrî 702 tarihini verir.⁷ Aynı Menakıbnâme, İznik kuşatmasını Dimbos Savaşı'ndan hemen önceye koyar.

Savaşın yazın Temmuz'da vuku bulduğu düşünülürse (Pachymeres) Bapheus Savaşı 701 Hicri yılının sonlarında, yani Temmuz 1302'de olmuştur.

Yalak-Ovası (Günümüzde Yalova'ya bağlı Altınova ilçesi merkezi), Yalak-Dere'nin Hersek Dili'ne ulaştığı düzlüktür. Burada vuku bulan savaştan önce Bizans kuvvetleriyle Osman'ın öncü kuvvetleri, İznik'ten gelen yolu kapatan Koyun-Hisarı'nda çarpışmışlardır (Pachymeres). Yalakdere vadisini (Fotoğraf 8) izleyerek İznik'ten gelen ana yol üzerinde Koyun-Hisarı, Yalak-Ovası'na çıkmadan önce tepedeki hisardır. Menakıbnâme'nin

4 Georges Pachymeres, Relations Historiques IV, ed. Albert Belles Failer, translation into French by Vitelien Laurent, Les Lettres, Paris 1999, X, 20. s. 346; Y. Yücel, "Çobanoğulları Beyliği", *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, Ankara 1991, s.31-51.

5 Pachymeres, *age.*, s. 355-357.

6 *Die Altosmanischen Anonymen Chroniken*, Yay., F. Giese, Breslau 1922.

7 Ahmed Âşikî (Âşıkpaşazâde), *Tevârih-i Âl-i Osman*, yay., Ç.N. Atsız, İstanbul 1947, 16. ve 17. Bablar.

bu hisar hakkında ifadesi aynen şöyledir: “Yukarı sırttaki hisar anun (Kaloyan’ın) idi. Şimdiki zamanda Türk ana Koyun-Hisarı derler”. Pachymeres’in ifadesi de savaşın İzmit’e yakın sahilde, ovada yapıldığını teyit eder. Bursa’ya yakın Dimbos üzerinde bir ikinci Koyun-Hisarı vardır.⁸ Menakıbnâme, Yenişehir-Bursa yolu üzerinde Dimbos (Dimboz, bugün Erdoğan) savaşını anlatırken: “Dimboz’da Koyun-Hisarı’na giden yol” dan söz eder. “Bapheus’dan sonra 1303’de Tekvurlarla Osman ilkin Koyun-Hisarı’nda buluştular, ceng ede ede Dinboz’a geldiler”.

Bapheus (Yalak-Ova) Zaferi (Pachymeres’ten alıntı)⁹

“Osman dağ geçidini geçip birden (ovada) göründü. O kendi kuvvetleriyle birlikte, daha önce Paflagonya dolaylarından savaş için kendisine gelip katılan birçok savaşçının başında idi¹⁰. Léon Mouzalôn kumandası altındaki kuvvetler, Alan’lar, kendi askeri ile yerli ve yabancı askerden oluşuyordu. Hepsi yaklaşık iki bin kişiye varıyordu. Kendi toprakları üzerinde savaşmakta oldukları olgusu, onlara kalabalık bir düşmana karşı savaşa atılma cesareti veriyordu.

Alanlar ilk atılım gücünü kaybettiler ve pek cesaretle savaşa girmediler. Rumlardan birçoğu savaş meydanında kalırken çoğu yakın olan İzmir kalesine, hep beraber utanç verici şekilde, yol açıp kaçmak üzere firar yolunu tuttular.

... Kır halkı, tüm aileleriyle gelip İstanbul’a sığınmakta idiler. ... Yağmalar, Bursa ve İznik kapılarına kadar uzanıyordu, böylece etraftaki tüm kırsal bölge tahrib edildi. Tabribat korkunç ve önüne geçilmezdi. Her şey birkaç gün içinde harabeye dönmüştü”.

Anonim Tevârih’te Koyunhisarı

Osmanlı kaynaklarından bu savaşın en ayrıntılı biçimde anlatıldığı Anonim Tevârih-i Âl-i Osman’daki bölümü aşağıda veriyoruz:

“I. Osman’ın bir oğlu, adını Ali Paşa kodu, anası yanında alıkodu.

8 Bazı yerel tarih yazarları Bapheus Savaşı’nın yeri olarak Yenişehir-Bursa yolu üzerinde Ova’nın sağ tarafındaki Koyunhisar’ı olarak burayı gösterirler. Sahile çıkan zırhlı Bizans kuvvetinin 50 km. uzakta savaşması mantık dışıdır. Koyun otlatan çobanların sürülerini dindirdikleri birçok eski Roma hisarına “Koyun Hisarı” olarak isim takmışlardı.

9 Pachymeres, X, 25, s. 364-368.

10 Failer, 366, not. 66’da Pachymeres’i izleyerek Osman’a Meandre (Büyük Menderes)’den kuvvetler gelip katıldığını söyler. Bu doğru görünmüyor. Osman’a Karahisar’dan yardım geldiğini biliyoruz. Bk. Aşağıda Osmanlı kaynaklarının analizi.

Osman Gazi (Neşri, Orhan Gazi ile) bu tarafda iller açardı.

Gelüp Köprü-Hisarın yağma ile alup feth etti.

Andan gelüp İznik'i hisar etti. (Kuşatmak için havale kuleleri)

...

Gördüler kim cenk ile alınmaz, dört yanı su, hiç katına adam varırmazdı.

Vardılar, Yenişehir'den, yana olan dağ divarında bir havâle kule yaptılar, ol kal'anın içinde adam kodular; o zamanda Tuz (Drâz) Ali derlerdi, bir dilâver adlu vardı, gayet bahadır pehlivan idi.

...

12. İstanbul Tekvuru bu hâle vâkıf oldu, hayli gemiler cam' edüp içine çok Leşkerler koyup gönderdiler kim varalar, gâzileri İznik üzerinden ayırılar. Gemilere girüp 'azm edüp girdiler kim varalar, Yalak-Ovasına çıkalar andan İznik üzerine varalar, gâzileri gâfilen basalar.

13... Gâziler dahi yürüyüp, ol kâfirlerin çıkacak kenarda pusuya girip durdular. Bu yandan kâfirler dahi gemilerin sürüp varup ol Yalak-Ovasında denizden ol kenâra iskele urup bir gece çıkmağa başladılar, kuruya (karaya) döküldüler. ... Kılıc urdular, kâfirleri birbirine kattılar.

16. ... Bu kez Yalak-Ovasına doluştular. Kim ol vakt bu Yalak-Ovası sarp dağlar ve sarp hisarlardı ve hem bî-nihâye illerdi ve şenlik yerlerdi. ... Şöyle rivâyet ederler kim, ol yörenin şenlik olmasına birkaç sebep beyân etdiler. Biri ol kim, sarp yerlerdi; ikincisi ol kim gâzilerden ürküp gelen dahi anda gelmişdi”.

Köprühisar, güneyden Bilecik'ten ve batıdan Yenişehir'den İznik'e gelen başlıca yolların kavşak noktasıdır. İznik'e sefer için Osman'ın ilkin Köprühisar'ı alması gerekiyordu. Anonim'de, Pachymerres'te bahsedilen Koyunhisar'ına Osman'a karşı gönderilen yüz kişilik ilk keşif kuvvetinden söz edilmemiştir. Aslında Anonim ve Pachymeres birbirini tamamlayan bilgiler vermektedir. Her iki kaynak İmparator'un ordusunu, kuşatma altındaki İznik'i kurtarmak için gönderdiği noktasında birleşirler.

İznik kuşatması ve Koyunhisar Savaşı hakkında başka ayrıntılı bir Osmanlı rivayetini Neşri'de¹¹: “İznik'in yolların kesip şehre karadan girmez oldu, kıtlık olup şehri halkı bunalıp gölden uğurlayın İstanbul'a mededci

11 Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cihannüma-Neşri Tarihi*, Haz. F. Reşit Unat-M. Altay Köymen, Ankara 1949, s.104-108.

gönderip istimdâd ettiler” (Pachymeres de İstanbul’a habercinin “Göl-Kapısı’ndan” gönderildiğini açıklamıştır). Pachymeres, Osman’ın İznik kuşatmasını bırakarak “dağlık araziye geçitler”den geçerek (Yalak-Dere üzerinde Kırk-Geçit) Bapheus’a geldiğini belirtir. Anonim daha aşağıda bu ayrıntıları yerel bir (Rum) kaynaktan aldığını itiraf eder: (hem ol zamanı görmüş âdemîlerden rivâyet olunmuştur). Anonim’in kaynağı, Yalak-Ova-İzmit-Marmara bölgesinin “şenliği” nedenlerini de açıklamıştır. “Ol yörenin şenlik olmasına birkaç sebep beyân ettiler, biri ol kim sarp yerlerdi, ikincisi ol kim gâzilerden ürküp gelen iller dahi anda gelmişti”. Laskaridler (1204-1261) döneminde tarımda bölgenin refahı nedenleri böylece açıklık kazanıyor: Türkmen akınları yüzünden bölgeye yoğun göç, bu bereketli düzlükte (Yalak-Ova) ve kıyı şeridi ile dağ sırtlarında köylünün yoğun tarım faaliyetlerine yol açmış olmalıdır.

Osman Gazi, imparator ordusunun yolda olduğu haberini alınca Konya sultanından yardım istemiştir. Pachymeres, bu yardımın Meandre (Menderes) bölgesinden geldiğini iddia eder. Bu noktada Neşri’ye göre Osman der ki: İstanbul’da bî-kıyâs leşker geliyürür, eğer ayrılırsavuz üzerimize üzerimize hücum edip etraf Rûmî’nin kâfirleri bize şîr-gîr olurlar; bu gelen kâfirin sınmasına bir çare olsa dedi. Gaziler eyittiler. Bizim adamımız adır, biz dahi Alâeddin-i Sâni’den istimdâd edelim deyip fi’l-hâl Konya’ya adam gönderdiler. Sultan Alâeddin-i Sâni (sic) bu haberleri işidib... Buyurdu ki, Sahib-i Karahisar’dan bir nice bir halk muâvene varalar, Sultan’a giden adam dahi gelmeden, İstanbul’dan kâfir gelip Dil’den geçmeğe başladı”. Neşri’ye göre (I, 106), Osman, “Yalak-Hisarından (Koyun-Hisar) dil (tutsak) alup kâfirin gâfletin” öğrenmiş.

Bizans kaynağı 1305’te Osman’ın ordusunun atlı ve yaya beş bini bulduğunu, Bapheus zaferinden sonra bu askerin İstanbul Boğazı’na kadar akınlar yapıp her yana yayıldığını doğrular. Pachymeres, Osman’ın ordusuna Paflagonya’dan (Bolu-Kastamonu-Sinop) birçok savaşçının katıldığını belirtir. Böylece, Bapheus savaşı dönemi, Bizans ile Selçuklu Uç güçlerinin bu tarihte harekete geçtiği kapsamlı bir karşılaşma niteliği kazanmıştır. (1304’te Ephesus’un düşmesi). Anonim rivâyetinde bu geniş harekât tam anlamıyla açıklanmış değildir.

Savaş, Anonim’e göre: Bizans kuvvetleri Yalak-Ovasında sahile çıkmaya başladığında gazilerin baskını biçiminde “gâfilen” başlamıştır. Neşri, Osman’ın “gece baskın edüp basıp ba’zın kılıçtan geçirip ve ba’zın denize gark edüp” zafer kazandığını söyleyerek Anonim’den biraz farklıdır. Neşri’ye göre karadan Gebze’ye yakın İstanbul’a gitmişlerdir. Farklı ayrıntılar

dikkate alınır, Anonim ve Neşri birbirinden bağımsız görünmektedir veya her ikisinin kaynağı bu savaşa ait ayrıntılı bir menakıbnâme olmalıdır.

Ancak olayları mantıksal bir kronolojiye sokma çabasında olan Neşri'ye göre, bu büyük başarıyı öğrenen Selçuklu Sultanı Alâeddin (III. Alâeddin Keykubad, 1298-1302), Osman'a sancak beyliği sembolleri (tabıl, alem, at, kılıç ve hil'at) göndermiş. Oysa Neşri'nin kaynağı Aşıkpaşazâde tarihinde, (8.Bab) Sultan'ın bu beylik alametlerini 687/1288 Karacahisar'ın fethi üzerine gönderdiği kaydedilmiştir. Neşri, bu kaydı Koyunhisar Savaşı tarihine, 1302'ye koymayı daha doğru bulmuştur. 15. yy. sonları ve 16. yy.da yazılan genel Osmanlı tarihleri İdris Bitlisi (Bidlisi), Kemal Paşazâde, Ruhî, Lûtfî Paşa'nın üç temel kaynağı, Aşıkpaşazâde, Neşri ve Anonim Tevârih-i Âl-i Osman'dan birini, ikisini veya her üçünü kopya etmek veya bağdaştırmak dışında yeni bir şey içermezler, herhalde bağımsız birer kaynak niteliği yoktur.¹²

Bizans imparatorluk ordusuna karşı kazanılan bu zafer, Osman'ı bölgede sivrilen karizmatik bir bey durumuna yükseltmiştir. Pachymeres, bu zaferle Osman'ın şöhretinin Paflagonya (Kastamonu) bölgesine yayıldığını ve gazilerin onun bayrağı altına koşuştuklarını kaydeder. 15. yy. sonlarında tarihçi Neşri, onun beyliğini bu tarihe koymakla haklıdır. Bapheus Savaşı, Osman'a hanedan kurucusu bir bey prestiji kazandırmış, kendisinden sonra oğlu Orhan rakipsiz beylik tahtına geçmiştir. Böylece 27 Temmuz 1302 tarihini Osmanlı hanedanının, dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin kesin kuruluş tarihi olarak kabul edebiliriz.

Kuşkusuz, Bapheus zaferiyle Osman, Bithynia'da Bizans egemenliğini tehdit eden önemli bir siyasi-askeri güç olarak ortaya çıkmıştır. Pachymeres gibi Osmanlı yazarı Yazıcızâde de, 1300'den sonra Osman'ın şöhretinin uzak İslâm memleketlerine yayıldığını ve her taraftan "göçe göç ardınca Türk-evleri gelip dolduğunu" kaydeder.

Bapheus'dan Sonraki Gelişmeler

Pachymeres'in açıkladığı gibi, direnç görmeyen ve ganimet için Uc bölgesine koşup gelmiş gaziler bir sel gibi İstanbul Boğazı'na kadar yayıldılar. Bapheus bozgunundan sonra 1302-1307 yılları arasında bu durum karşısında Bizans'ın düştüğü anarşi ve çaresizlik durumunu Pachymeres son bölümlerinde dramatik ifadelerle anlatmaktadır. Tüm Mesothynia

12 Halil İncılık, "Osman Gazi's Siege of Nicaea and the Battle of Bapheus", *The Ottoman Emirate 1300-1389*, Ed. Elizabeth Zachariaoudu, Crete Universty Press, Rethymnon 1993, s. 82-87.

bu akıncıların ayakları altına düşmüş bulunuyordu (Mesothynia, İznik kuzeyinde, İstanbul karşısında Kadıköy'e ve aşağı Sakarya'ya kadar Koca-eli bölgesi olarak tespit olunmaktadır. Bu bölge, Sakarya Ucu'ndaki Türk kuvvetlerinin 1301- 1307 yıllarında ileri harekâta buldukları toprakları içermektedir).

(Rumlar) sadece hayatlarını kurtarmak için Doğu'yu bırakıp Batı'ya kaçıyorlardı: ... Türkler çok kalabalık idiler ve birçok başbuğ kumandası altında idiler. Bu akıncılar, 1304 yılı başlarında Koca-eli'nde İstanbul Boğazı'na kadar her yerde faaliyet göstermekte idiler. Türkler bir gemi bulunca Boğaz'ı geçiyor, İstanbul önlerine kadar geliyorlardı. Chélé (Şile) ve Anadolu-Kavağı'nda tepede Hiéron (Yoros) kaleleri onların saldırılarına hedef oluyordu. Panik halinde kaçan Rum halkı, İstanbul'a sığınıyor; sokaklar açlık ve hastalık çeken insanlarla doluyordu.

1302'de IX. Mihail'in ricatı, Gazan Han'ın ölümü (Mayıs 1304) ve Katalanların Batı Anadolu'da Türkmenler karşısında kalıcı bir sonuç alamadan geri dönüşü (1304 sonbaharı) ve nihayet Ephesus'un Sasa Bey tarafından fethi (26 Ekim 1304) Osman'ın Bizans'a karşı neden 1302-1305 yıllarında saldırgan bir siyaset güttüğünü açıklar.

Pachymeres Türkler için şöyle demiştir: "... Kalabalık ve birbirinden ayrı gruplar halindeki Türkler birçok başbuğa tâbi olup, bir başbuğ adamlarına başka başbuğlar idaresinde yağmalara katılma izni veriyordu".

Bapheus'tan sonra Osman, denize kadar "İznik ve Pythia etrafındaki tüm toprakları "ele geçirmiş bulunuyordu (Pythia, "İzmit körfezi güney kıyısında bir şehir" bugünkü Yalova olarak düşünülüyor).

Osmanlı kuvvetleri 1303 Dimbos zaferi üzerine batıda Ulubad (Lopadion), güneyde Adrianoi (Atranos/ bugün Orhaneli) kalelerine kadar akın yaptılar ve Yenişehir'e çekildiler. (Aşıkpaşazâde, 17. Bab). Keza Osman, Bursa ve İznik etrafında "havâle" kuleleri inşa ederek Bythinia'nın bu iki şehri önünden esas kuvvetlerini çekti. Osman, 1304 ve 1305 yıllarında doğuda Sakarya vadisinde İznik'e giden ana yollar üzerindeki hisarlar üzerine seferleri için kuvvetleri toplamak zorunda idi.

Yenişehir Ovası'ndan Bursa Ovası'na giden yol, Koyun-Hisarı kalesi ve tepede Marmaracık kalesi üzerinden derin bir boğaza, Dimbos (Dinboz, bugün Erdoğan) dağ geçidine varır. Bursa ovasındaki tekfurlar, Bapheus'tan sonra Osman'ın artan tehdidi karşısında, belki imparatorun aldıkları emir üzerine ittifak ettiler. Bursa, Adranos, Bidnos, (Patnos?), Kestel, Kite tekfurları kuvvetleri birleştirip Dimbos Boğazı'nı geçip, Osman'ın Uc merkezi Yenişehir'e doğru yürüdüler (Fotoğraf 9-10).

Bu büyük kuvveti, Osman yanındaki askerlerle Koyunhisari'nda karşıladı: düşman savaşa savaşa Dimboz Boğazı'na kadar çekildi ve kesin savaşı orada verdi. Tekvurlar “dağa arka verdiler, durdular, gayet de kırkun oldu”; Zafer Osman'ın oldu. Boğaz'ı geçerek Bursa ovasına indi. Kestel tekvuru savaşta düşmüştü (ölmüştü). Adranos tekvuru kaçmayı başardı, Bursa tekvuru kaçıp Bursa hisarına kapandı. Osman karşısında kalan Kite tekvurunu Lopadionéa'ya (Ulubad) kadar kovaladı. Tekvir, köprüyü geçip Ulubad tekvuruna sığındı. Tekvir köprüyü hiçbir zaman geçmeye kalkışmaması koşuluyla Kite tekvurunu Osman'a teslim etti. Artık Sakarya-Yalova hattının güneyinde Uluabat Gölü'ne kadar topraklar Türklerin yerleşimine açılmıştı.

Paflagonya ve Anadolu'nun başka taraflarından gaza ve “doyum” için akın akın bayrağı altına gelen yoldaşlarla ordusu beş bin kişiye varmış bulunuyordu.

Hicrî 704 seferi hakkında ilk ve en ayrıntılı kaynağımız, Âşıkpaşazâde'de (20.Bab) İshak Fakih-Yahşi Fakih'ten gelen rivâyettir. Sefer mevsimi yaz ayları olduğundan Osman'ın bu seferi 1304 yılına düşse gerekir.

Osman Gazi'nin 704/1304 Sakarya Seferi

Âşıkpaşazâde (20.Bab) bu seferle ilgili

“...Doğru Lefke'ye vardılar, Çadırlu Tekvuru ve Lefke Tekvuru muti' olup karşı geldiler (karşıladılar), memleketlerin teslim etdiler.... Andan Mekece'ye vardılar; ol dahi itâ'at ilen geldi. Tekvuru Ak-Hisar'a bile geldi. Ak-Hisar Tekvuru leşker cem'etmiş, karşı geldi, gayetde eyü ceng etdiler, âhir kaçdı, hisarına girmedi. Gaziler hisarı yağma etdiler. ... Geyve'ye vardılar. ... Tekvurun dutdılar; Osman Gazi'ye getürdiler. ... Bir aydan artucak ol vilâyette durdular; muti' olan yererli timar-erine verdiler. Halkın emn ü amân ilen inandırdılar. Vilâyet mukarrer oldu, tâ şimdiye değin” Osman Gazi'nin bu Sakarya seferinde, Orta-Sakarya üzerinde İznik'e kuzeyden ve doğudan gelen belli başlı geçit yerlerindeki kaleleri, Lefke, Mekece ve Geyve'yi ve yakın hisarları ele geçirdiği anlaşılmaktadır.

Bapheus Zaferi (1302) üzerine Bizans direncinin kırıldığına inanan binlerce gazi Anadolu içlerinden gaza ve ganimet için Bithynia bölgesine akın akın gelmektedir.

Türkler, yalnız Chélé (Şile) ve Astrabit'e (Şile'nin 60 km. doğusunda) değil, Boğaz'ın girişinde Hieron kalesine (Anadolu Kavağı'nda tepede Yoros kalesi) saldırıyor, İzmit açlık ve susuzluk içinde son derece kötü

durumda, İznik Őehri etraftan çevrilmiŐ dıŐarıyla iliŐkisi kesilmiŐ kıtlık içinde. Kroulla ve Katoika'nın durumu daha kōtū idi. (Kroulla Gūrle'dir. Failer, Katoika'yı Arnakis'i izleyerek Kite olarak ileri sūrmūŐtūr. Katoika, KaraepūŐ kalesidir. Bizans'tan Harakleion (Marmara Eređlisi) Limanı'na, oradan İznik'e gelen yolun kapanmıŐ olduđunu Pachymeres açıklıyor.) 1304 seferinde Osman tūm Sakarya vadisini, Geyve, Mekece, Absu (Hypsu) ve Lefke'yi ele geçirmiŐ bulunuyordu. İznik'e eriŐmek için yalnız gōl tarafından Kios (Gemilik, Gemlik) yolu açık kalmıŐtı. NeŐri de Osman'ın 1302 kuŐatmasında yalnız gōl kapısından İstanbul'a haberci gidebildiđini yineler.

Rum tarihçi genel durumu tasvirle Őōyle devam ediyor (21. Bab): "Pylai (Topçu İskelesi) ve Pthya (Yalova) halkı, Chalcēdon (Kadıkōy) halkı ve Halizōnlar (İzmit-Yalova arasında yaŐayan yerli halk) aynı gū duruma dūŐmūŐlerdi. Kios (Gemlik'e) gemi ile gelenler o gūn orada bekliyor ve gece selāmetle yollarına devam ediyorlar, sahili izleyerek Askania Gōlū'ne (İznik Gōlū) varıyorlar, Őehrin gōl kapısında kıyıya çıkıyorlar, Őehre giriyorlardı".

Orhan'ın Seferi (1305)

Bu arada Pachymeres Marmara Denizi kıyısında Pēgai'in aynı gūlükler içine dūŐtūđünü belirtir. Pēgai yarımadası (Kara-Biga) antik dōnemden muazzam sırları ile Marmara tarafından ele geirilmēŐtir. Pachymeres'e gōre Kara-Biga yarımadasına etraf halkı kaçıp sığınmıŐ, kalabalıktan salgın hastalık çıkmıŐ, her gūn yūzlerce insan Őlūme kurban gitmiŐ.

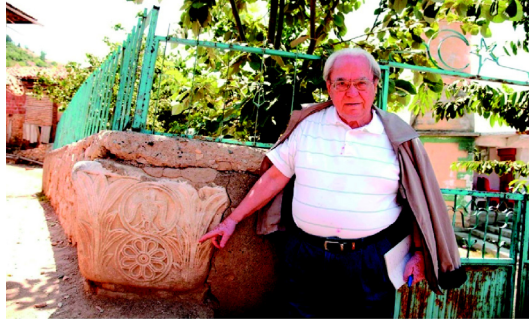
Katalanlar, 1303-1304 kışında Kyzikos (Kapudađı)'da ātıl oturuyorlar, tūm kaygıları imparatorun para koparmak. Őte yandan ũcretli gruplar, Őzellikle Katalanlarla Alanlar arasındaki ekiŐme, Tūrklere karŐı hareketi geciktiriyordu.

Tūrkmen gazi beylerinin ũstūn yanı, sadece ganimet vaadiyle Anadolu içinden binlerce gaziyi bayrakları altında toplayabilmeleridir. Bizans'a karŐı Tūrkmen beylerinin askerī ũstūnlūđünü bu durum açıklayabilir. İmparator, Katalanları Pēgai ve dolaylarında Tūrk akınlarına karŐı gōnderme imkānı bulamadı.

Tūrkmen beylerinin en gūlūsū Germiyan Beyi AliŐir, Philadelphia'yı (AlaŐehir) kuŐatmıŐ, etraftaki kaleleri eline geirmēŐ olup Őehri açlıkla teslim almak ũzere idi (1304). İmparator, Katalanları o tarafa sevk etti.

Daha bu tarihte Osmanlı Uc kuvvetleri Sakarya vadisinde Absu'yu (Pachymeres'te Hypsu, bugün Abcalar) ve Kara-Çepüş'ten ileride Beşköprü-Adapazarı ovasına inmiş görünmektedirler. Kara-Çepüş ve Absuyu fetihden sonra Konur-Alp'a Uc verildi.

Böylece 1305'te İznik'e gelen tüm yollar, Osman Gazi'nin kontrolü altına geçmiştir. Sapanca'dan gelen yol üzerinde Akhisar, Geyve ve Kara-Çepüş (Katoika) kaleleri, doğudan gelen yolları Sakarya üzerinde kontrol eden Mecece ve Lefke, hepsi bu tarihte Osman'ın eline geçmiş bulunuyordu.

Kızılkilise-Kemaliye Köyü'nde bir Bizans sütun başlığı, 2006

Sonuç

Sayın Prof. Dr. Halil İnalçık Hocam 1993 yılında Bilkent Üniversitesi Tarih Bölümü'nde kendilerini ziyaret ettiğimde özellikle Osman Gazi dönemini yeniden yazmak istediğini ve Bursa yöresinde araştırmalar yapması gerektiğini söyledi. 1994 yılında yeni araştırmalarına filen başladı. Önce Söğüt'ten sonraki ilk merkez olan Karacahisar'da incelemeler yaptı. İnalçık Hoca bu tür çalışmalarında hep ilgili devlet kurumlarıyla iletişim içinde olmuştur. Bunlar arasında üniversiteler, kültür müdürlükleri, müze müdürlükleri, belediyeler, valilikler ve kaymakamlıklar yer almıştır. Karacahisar incelemeleri meyvesini vermiş, burada bir arkeolojik kazıyı başlatmıştır. Ardından Söğüt, Bilecik, Geyve, Taraklıyenice, Harmankaya çevresinde incelemelerde bulunmuştur. Bu tarihlerde Halil Hoca seksen yaşına yaklaşmıştı. Bu yaş elbette özellikle yaz sıcaklarında engebeli arazilerde çalışmaya pek elverişli değildi. Ancak Halil Hoca'nın derin tarih sevgisi ve yeni keşifler yapma arzusu kendisine hep kuvvet vermiş, günlük on iki saati bulan mesaisini eski yolları, tarihi eser kalıntılarını inceleyerek ve çevredeki halkın belleğinde kalmış geçmişin menkıbelerini dinleyerek harcamıştır.

Prof. Dr. Halil İnalçık, 1995 yılında Bursa merkezde olarak, yoğun bir çalışma sürecine girmiştir. O sıralarda Uludağ Üniversitesi Rektörü olan rahmetli Prof. Dr. Ayhan Kızıl ve yardımcısı Prof. Dr. Ali Yaşar Sarıbay, kendilerine büyük bir ilgi göstererek, araştırma için gerekli altyapıyı sağlamışlardır. Bu dönemde adeta Osman Gazi'nin izini sürerek Yenişehir, İznik, Dıraz Ali, Yalak Ova, Aksu, Kestel, Kite gibi tarihi kayıtlarda yer alan sahalarda yüzey araştırmaları yapmıştır. Kendileri Osmanlı kuruluş dönemi kaynakları içinde yer alan kronikleri, Bizans, Sırp, Bulgar kroniklerini, seyahatnamelerini hep belleğinde tutan ve bu bilgileri topografik çalışmaları sırasında yeniden sorgulayarak doğru bilgiye ulaşmak isteyen bir alimdi. Doğal olarak kendisinin beni de yanında görmek istemesi bu derin birikiminden istifade etmem için müstesna bir fırsat oldu. Halil Hoca'nın bu bağlamda o dönemde Balıkesir Üniversitesi Rektörü olan Prof. Dr. Necdet Hocoğlu'nun konuğu olarak Balıkesir'e gitmesi hem Necatibey'deki lise günlerini yâd etmesini hem de Osmanlı kuruluş dönemi araştırmalarını Behramkale, Kara Biga ve Gelibolu yörelerine taşınmasını sağlamıştır.

Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ulviye Özer'in girişimi ve Rektör Prof. Dr. Ayhan Kızıl'ın kabulüyle 19 Ekim 1995 tarihinde Halil Hoca'ya Fahri Bilim Doktoru unvanı verilmiştir. "Tarih Bilgini Sayın Prof. Dr. Halil İnalçık'a değerli araştırmaları ve yayınları ile Türk tarihinin dünya bilim çevrelerinde tanıtılması ve uluslararası alanda öğretilmesinde verdiği hizmetlerin yanı sıra Bursa'nın tarihi ve kültürel kimliğinin aydınlatılmasındaki etkin çalışmaları" fahri doktora için gerekçe gösterilmiştir.

İnalçık Hoca Osmanlı kuruluş dönemi araştırmaları sırasında sadece tarihin izini sürmekle kalmamış, özellikle Bursa'da kalıcı bilimsel ve kültürel etkinliklerin ve kurumların tesisini sağlamıştır. Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ayhan Kızıl, üniversitenin Uludağ Kirazlıyayla Sosyal Tesisini 18-20 Haziran 1997 tarihleri için tahsis ederek yerli ve yabancı birçok Osmanlı tarihi uzmanını konuk etmiştir. Halil İnalçık, uluslararası kongreye son araştırma sonuçlarını sunmuştur. Bursa'yı ve Osmanlı'yı konu alan orijinal tebliğler kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Kısa bir süre sonra Bursa Valiliği ve Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı, Uludağ Üniversitesi, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, Bursa Barosu gibi öncü kuruluşlar Bursa Araştırmaları Vakfı kurulması için teşebbüse geçmişlerdir. Halil Hoca'nın da katıldığı hazırlık toplantısından sonra vakıf senedi hazırlanarak kuruluş gerçekleştirilmiştir. Böylece günümüzde etkin bir kurum olarak göze çarpan

Bursa Araştırmaları Vakfı sayın hocamızın önderliğinde kurulmuştur.

Halil İnalıcık'ın kurucusu olduğu Uluslararası Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Kongresi'nin sekizincisi Bursa'da düzenlenmiştir (18-21 Haziran 1998). Uludağ Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ayhan Kızıl'ın ulaşım ve konaklama desteği verdiği bu etkinlik Kirazlıyayla'da yapılmıştır. Türkiye tarihi alanında en önemli uluslararası toplantı kabul edilen bu etkinliğe Halil Hoca'nın davet ettiği yerli ve yabancı birçok bilim insanı katılmıştır. Mihai Maxim, Elizabeth Zachariadou, Odile Moreau, Carter V. Findley, Wolf Hütteroth, Linda T. Darling, Rhoads Murphey, Dariusz Kolodziejczyk, Minna Rozen, Jean-Louis Bacque-Grammont, Daniel Panzac, David Kushner, Özer Ergenç, Mustafa Kara, Melek Delibaşı, Nezih Aykut, Salih Özbaran, Mehmet Önder, Yücel Özkaya, Şevket Pamuk, Oktay Özel, Tuncer Baykara, Oktay Yenal ve Taner Akçam Bursa'ya gelerek Türkiye tarihi araştırmalarına katkı yapmışlardır. Bildiriler daha sonra kitaplaştırılarak Nurcan Abacı tarafından yayımlanmıştır.

Prof. Dr. Halil İnalıcık, 2000 yılında Bursa Araştırmaları Vakfı'na Hisar bölgesinde Osmanlı sanayiine ait buluntuları gün ışığına çıkarmak amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan (o dönem için) on milyar liralık ödenek çıkartmıştır. Bursa Müzesi Müdürlüğü'nce kurtarma kazısı olarak sürdürülen çalışma Haziran-Eylül 2000 tarihleri arasında Bursa Devlet Hastanesi karşısında İsa Bey Camii'nin batı tarafındaki alanda gerçekleştirilmiştir. Bu kazı çalışmalarında çoğunlukla Bizans dönemine ait kalıntılar ile galeriler ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca bir de çatı mezarında gömülü çocuk kemikleri ortaya çıkarılmıştır. Prof. Dr. Halil İnalıcık, bu çalışma öncesinde Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden erken Osmanlı sanatı uzmanı Prof. Dr. Ali Osman Uysal'ı davet etmiş, yüzey buluntularına dayanılarak bir rapor hazırlanmasını sağlamıştır. Ancak Müze Müdürlüğü bilimsel bir işbirliği ortamı hazırlamayıp kazının sürdürülmesi için gerekli süreci gerçekleştirilmeyince bu öncü çalışma başlangıç aşamasında kalmıştır. Bursa'nın özellikle Bey Sarayı'na, Hisar'daki Orhan Medresesi'ne ve diğer erken dönem Osmanlı buluntularına yönelik yeni arkeolojik kazılara ihtiyacı halen vardır.

Prof. Dr. Halil İnalıcık Sokağı'nın açılışı, Halil Hoca, kızı ve meslektaşları ile 06.04.2006

Halil İnalıcık hem dünyaca tanınan büyük bir alim olarak hem de çalışma metodu içinde insanı ve çevresini önemseyen bir anlayış taşıdığı için sadece makale ve kitap yazmakla kalmamış, araştırma yaptığı yörelere bilimin ışığını taşımıştır. Elbette toplumumuz ve kurumlarımız O'nun başardıklarının farkında oldukları için kendisine büyük bir saygıyla bağlanmışlar ve kendisini onurlandırmak istemişlerdir. Bu bağlamda, Osmangazi Belediye Meclisi, 06.07.2005 tarihli olağan toplantısında, Muradiye Mahallesi, Muradiye Külliyesi yanında yer alan Avlu Sokak'a Osmanlı-Türk, Bursa kent tarihi ve kültürüne önemli katkıları ve sayısız araştırma ve eserleri bulunan "Prof. Dr. Halil İnalıcık" isminin verilmesini oy birliği ile kabul etmiştir. 6 Nisan 2006 tarihinde Muradiye'de Halil Hoca'nın teşrifleri ile Başkan Recep Altepe tarafından bir tören düzenlenerek, "Prof. Dr. Halil İnalıcık Sokağı"nın açılışı yapılmıştır. Türkiye'nin seçkin üniversitelerinden gelen değerli bilim insanları bu onurlu gününde İnalıcık Hoca'yı yalnız bırakmamışlardır. Bu törene Prof. Dr. İlhan Tekeli, Prof. Dr. Nurhan Atasoy, Prof. Dr. Özer Ergenç, Prof. Dr. Zeren Tanındı, Prof. Dr. Günay Kut, Prof. Dr. Gönül Öney, Prof. Dr. Filiz Yenişehirlioğlu ve daha pek çok önemli isim katılmıştır. Toplantıda ayrıca hocamızın sevgili kızı Günhan İnalıcık da bulunmuştur.

İkinci olarak Halil İnalıcık, Bursa'nın fahri hemşehrisi beratı ile onurlandırılmıştır. Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.10.2009 tarihli olağan toplantısında Halil İnalıcık'a fahri hemşehrilik verilmesi için Başkan Recep Altepe'nin destek verdiği bir önerge sunulmuştur. Önergede; "Halil İnalıcık, Bursa'nın fethi ile sonuçlanan Osman Gazi'nin faaliyetlerini en son araştırmaları ile aydınlatmıştır. Bursa Araştırmaları Vakfı'nın kurulmasını,

Osman Gazi'yi anma ve Bursa'nın fethi konusunu her yıl ilmi faaliyetlerle destekleyip periyodik hale gelmesini sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu ve payitaht Bursa'nın müesseselerini, son yazdığı kuruluş dönemi Osmanlı sultanlarını ayrı ayrı inceleyen makaleleri ile bilim dünyasına sunmuştur. Dünyanın birçok üniversitesinde kendisine doktora payesi verilmiş, birçok tarih akademisinin üyesi olan Prof. Dr. Halil İncalcık, bir bakıma Osmanlı şehri kimliğini taşıyan Bursa'nın tanıtılması, özellikle gençlerimizin bu konuda bilinçlendirilmesi için çalışan ünlü bir bilim adamımızdır. Bursa ile ilgili yayımlanan ve şehrimize yaptığı hizmetlerden dolayı kendisine Bursa'nın fahri hemşehriliğinin verilmesi hususunun Meclis Gündemine alınarak görüşülmesini arz ederiz” deniliyordu. Konunun Meclis'te görüşülmesi sonucunda 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 18. maddesinin (r) bendi uyarınca, Prof. Dr. Halil İncalcık'a fahri hemşehrilik payesi verilmesine ve önerenin aynen kabulüne, Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 15.10.2009 günlü olağan toplantısında mevcudun oy birliği ile karar verilmiştir.

Halil İncalcık'ın Bursa'da 2005 yılında başlattığı Osman Gazi İncelemeleri bilimsel toplantıları, zamanla büyükşehir belediye başkanı Recep Altepe tarafından kurumlaştırılarak 6 Nisan 1326 Fetih Günü kapsamında bir sempozyum halinde düzenlenir olmuştur. Halil Hoca ilk yıllarda düzenli olarak araştırma sonuçlarını sunmuş ve daha sonra bu çalışmaları *Halil İncalcık'ın Bursa Araştırmaları* adını taşıyan bir kitapta toplanmıştır.¹³ Bu makaleler sadece incelediği döneme ait bilgiler içermemekte, aynı zamanda hocanın tarih metodunu da ortaya koymaktadır.¹⁴

13 *Halil İncalcık'ın Bursa Araştırmaları*, Haz. Yusuf Oğuzoğlu, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa 2012.

14 Halil İncalcık, “Osman Gazi: Son Araştırma Sonuçları”, *Halil İncalcık'ın Bursa Araştırmaları*, Haz. Yusuf Oğuzoğlu, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa 2012, ss. 84-93; Halil İncalcık, “Osmanlı Kuruluş Dönemine Ait Yeni Bilgiler”, *Halil İncalcık'ın Bursa Araştırmaları*, Haz. Yusuf Oğuzoğlu, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa 2012, ss. 94-103; Halil İncalcık, “Kent, Kentli ve Tarih”, *Halil İncalcık'ın Bursa Araştırmaları*, Haz. Yusuf Oğuzoğlu, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa 2012, ss. 104-111; Halil İncalcık, “Osman Gazi'nin Fetihleri ve Devletin Kuruluşu”, *Halil İncalcık'ın Bursa Araştırmaları*, Haz. Yusuf Oğuzoğlu, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayını, Bursa 2012, ss. 112-124.

KAYNAKLAR

Ahmed Âşıkî (Âşıkpaşazâde), *Tevârih-i Âl-i Osman*, yay. N. Atsız, İstanbul 1947.

Georges Pawachymeres, *Relations Historiques*, ed. Albert Belles Failer, translation into French by Vitelien Laurent, Paris: Les Lettres, IV, 1999.

Giese, Friedrich, *Die Altosmanischen Anonymen Chroniken*, Breslau 1922.

Halil İncalcık Armağanı -1 Tarih Araştırmaları, yay.haz. Taşkın Takış ve Sunay Aksoy, Doğu Batı Yayınları, Ankara 2009.

İncalcık, Halil, “Osman Gazi: Son Araştırma Sonuçları”, *Osman Gazi ve Bursa Sempozyumu Payitaht Bursa'nın Kültürel ve Ekonomik İlişkileri*, (04-05 Nisan 2005 – BURSA), Ed. Cafer Çiftçi, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2005.

İncalcık, Halil, “Osmanlı Kuruluş Dönemine Ait Yeni Bilgiler”, *Payitaht Bursa'da Kültür ve Sanat Sempozyumu* (07-08 Nisan 2006 – BURSA), Ed. Cafer Çiftçi, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2006.

İncalcık, Halil, “Osman Gazi'nin Fetihleri ve Devletin Kuruluşu”, *Osman Gazi ve Dönemi, Bursa'nın Fethi ve Osman Gazi'yi Anma Sempozyumu* (9-10 Nisan 2010), Ed. Yusuf Oğuzoğlu, Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2010.

İncalcık, Halil, “*Osman Gazi's Siege of Nicaea and the Battle of Bapheus*”, *The Ottoman Emirate 1300-1389*, Ed.by. Elizabeth Zachariaoudu, Crete Universty Press, Rethymnon 1993.

Mehmed Neşri, *Kitab-ı Cibannüma-Neşri Tarihi*, Haz. F. Reşit Unat-M. Altay Köymen, Ankara 1949.

Oğuzoğlu, Yusuf, *Halil İncalcık'ın Bursa Araştırmaları*, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Bursa 2012.

Oğuzoğlu, Yusuf, *Osmanlı Devlet Anlayışı*, Eren Yayıncılık, İstanbul 2000.

Yücel, Yaşar, “Çobanoğulları Beyliği”, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, Ankara 1991.